

Processrättsliga frågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om processrättsliga frågor från allmänna motionstiden 2017, bl.a. med hänvisning till pågående arbeten. Yrkandena rör bl.a. frågor om hemliga tvångsmedel, snabbare lagföring och vittnen.

I betänkandet finns 17 reservationer (M, SD, C, L, KD, -).

Behandlade förslag

Cirka 60 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Hemliga tvångsmedel	7
Tvångsmedel under förundersökning m.m.	20
Förundersökningsbegränsning	25
Frihetsberövande utan föregående domstolsprövning	30
Jourdomstolar och snabbare lagföring	33
Familjedomstol	39
Vittnen och rättsligt giltiga förhör	41
Offentligt biträde och rättshjälp	48
Resning vid ny uppgift om ålder	53
En gemensam europeisk åklagarmyndighet (Eppo)	56
Förstatligande av Advokatsamfundet	58
Motioner som bereds förenklat	59
Reservationer	60
1. Utökad användning av hemliga tvångsmedel m.m., punkt 1 (M)	60
2. Utökad användning av hemliga tvångsmedel m.m., punkt 1 (SD, -)	61
3. Datalagring, punkt 2 (M, C, L, KD)	62
4. Tillgång till abonnemangsuppgifter, punkt 3 (SD, -)	63
5. Tvångsmedel under förundersökning m.m., punkt 4 (M)	63
6. Tvångsmedel under förundersökning m.m., punkt 4 (L)	64
7. Förundersökningsbegränsning, punkt 5 (M, C, L, KD)	65
8. Jourdomstolar, punkt 7 (SD, -)	66
9. Jourdomstolar, punkt 7 (C, L)	67
10. Effektivare hantering av stöldbrott i butik m.m., punkt 8 (M, C, L, KD)	68
11. Vittneskydd m.m., punkt 9 (M, C, L, KD)	69
12. Anonyma vittnen, punkt 10 (SD, -)	69
13. Anonyma vittnen, punkt 10 (L, KD)	70
14. Rättsligt giltiga förhör, punkt 11 (SD, -)	71
15. Resning vid ny uppgift om ålder, punkt 14 (M, SD, -)	72
16. En gemensam europeisk åklagarmyndighet (Eppo), punkt 16 (L)	72
17. Förstatligande av Advokatsamfundet, punkt 17 (SD, -)	73
Särskilt yttrande	74
Motioner som bereds förenklat, punkt 18 (SD, -)	74
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	75
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	75
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	82

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Utökad användning av hemliga tvångsmedel m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:887 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3.1,

2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkandena 3–5 och

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkandena 18–20.

Reservation 1 (M)

Reservation 2 (SD, -)

2. Datalagring

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2950 av Betty Malmberg och Finn Bengtsson (båda M) och

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 23.

Reservation 3 (M, C, L, KD)

3. Tillgång till abonnemangsuppgifter

Riksdagen avslår motion

2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 6.

Reservation 4 (SD, -)

4. Tvångsmedel under förundersökning m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2568 av Lotta Olsson och Jan R Andersson (båda M),

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 22 och

2017/18:3582 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 18.

Reservation 5 (M)

Reservation 6 (L)

5. Förundersökningsbegränsning

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 13,

2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 6 och

2017/18:3739 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 13.

Reservation 7 (M, C, L, KD)

6. Frihetsberövande utan föregående domstolsprövning

Riksdagen avslår motion

2017/18:3528 av Josef Fransson (SD).

7. Jourdomstolar

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:898 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -),

2017/18:2127 av Thomas Finnborg och Ann-Charlotte Hammar
Johnsson (båda M) yrkande 4,

2017/18:3576 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 22,

2017/18:3685 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 15 och

2017/18:3743 av Sofia Damm (KD) yrkandena 6 och 7.

Reservation 8 (SD, -)

Reservation 9 (C, L)

8. Effektivare hantering av stöldbrott i butik m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1527 av Lars Beckman (M) yrkandena 1 och 2 samt

2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 10 (M, C, L, KD)

9. Vittneskydd m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:1271 av Lars-Arne Staxäng (M) yrkande 1,

2017/18:1765 av Finn Bengtsson (M) och

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 32 och 33.

Reservation 11 (M, C, L, KD)

10. Anonyma vittnen

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:884 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3,

2017/18:1235 av Margareta Cederfelt (M),

2017/18:3576 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 23 och

2017/18:3849 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 14.

Reservation 12 (SD, -)

Reservation 13 (L, KD)

11. Rättsligt giltiga förhör

Riksdagen avslår motion

2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 13.

Reservation 14 (SD, -)

12. Kostnader för rättsliga biträden

Riksdagen avslår motion

2017/18:2368 av Boriana Åberg (M).

13. Rättshjälp vid ansökan i brottmål där samhället är förövare

Riksdagen avslår motion

2017/18:1474 av Margareta Larsson (-) yrkande 2.

14. Resning vid ny uppgift om ålder

Riksdagen avslår motion

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 49.

Reservation 15 (M, SD, -)

15. Familjedomstol

Riksdagen avslår motion

2017/18:322 av Björn Rubenson (KD).

16. En gemensam europeisk åklagarmyndighet (Eppo)

Riksdagen avslår motion

2017/18:3194 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 14.

Reservation 16 (L)

17. Förstatligande av Advokatsamfundet

Riksdagen avslår motion

2017/18:877 av Jonas Millard m.fl. (SD, -) yrkande 6.

Reservation 17 (SD, -)

18. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 19 april 2018

På justitieutskottets vägnar

Tomas Tobé

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Tobé (M), Annika Hirvonen Falk (MP), Elin Lundgren (S), Krister Hammarbergh (M), Susanne Eberstein (S), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Petter Löberg (S), Adam Marttinen (SD), Roger Haddad (L), Linda Snecker (V), Lawen Redar (S), Sanne Lennström (S), Ellen Juntti (M), Patrick Reslow (-), Magnus Oscarsson (KD) och Sultan Kayhan (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 62 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2017. Yrkandena rör bl.a. frågor om hemliga tvångsmedel, snabbare lagföring och vittnen. Yrkandena återfinns i bilaga 1. Av dessa yrkanden behandlas 21 förenklat eftersom riksdagen har behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Hemliga tvångsmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. utökad användning av hemliga tvångsmedel, datalagring och tillgång till abonnemangsuppgifter.

Jämför reservation 1 (M), 2 (SD, -), 3 (M, C, L, KD) och 4 (SD, -).

Motionerna

Utökad användning av hemliga tvångsmedel m.m.

I motion 2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 18 föreslås att regeringen ska ta initiativ till en bredare översyn av om nuvarande lagstiftning på tvångsmedelsområdet står i överensstämmelse med dagens tekniska utveckling samt redan känd kommande och förväntad teknikutveckling. Vid behov bör regeringen återkomma med förslag till lagändringar och eventuell ny lagstiftning. I yrkande 19 föreslås att regeringen, utöver Utredningen om hemlig dataavläsning, ska ta initiativ till en bredare översyn av Säkerhetspolisens behov av nya verktyg för att upptäcka och utreda terroristbrott. I yrkande 20 föreslås att regeringen ska göra en allmän översyn av lagstiftningen om preventiva tvångsmedel för att utreda om det finns behov av att göra den användbar i fler fall än i dag.

I motion 2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3 föreslås att ljudupptagning ska tillåtas vid hemlig kameraövervakning. I yrkande 4 föreslås att överskottsinformation vid hemlig rumsavlyssning ska få användas för brott där det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. I yrkande 5 föreslås sänkta krav för användning av hemliga tvångsmedel.

Enligt motion 2017/18:887 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3 i denna del bör regeringen snarast återkomma med förslag som gör det möjligt för Säkerhetspolisen att använda preventiva tvångsmedel och inhämtning av elektronisk kommunikation även för normalgraden av brott mot lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall och lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet. Regeringen bör även skyndsamt lämna ett förslag om hemlig dataavläsning till riksdagen.

Datalagring

I motion 2017/18:2950 av Betty Malmberg och Finn Bengtsson (båda M) begärs ett tillkännagivande om vikten av att göra en översyn av datalagringssystemet så att det uppstår en mer rimlig balans mellan personlig integritet och brottsbekämpande myndigheters behov av information.

Tomas Tobé m.fl. (M) begär i motion 2017/18:3735 yrkande 23 att regeringen snarast ska presentera lagförslag som skapar förutsättningar för att lagringen och överlämnningen av trafikdatauppgifter fungerar när det gäller brott som hotar rikets säkerhet.

Tillgång till abonnemangsuppgifter

Vad gäller immaterialrättslig brottslighet föreslås i motion 2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 6 att en operatör endast ska få lämna ut abonnemangsuppgifter till brottsbekämpande myndigheter om det finns en misstanke om brott där fängelse är föreskrivet och brottet enligt myndighetens bedömning kan leda till annan påföljd än böter.

Bakgrund

Hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken

Bestämmelser om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning som tvångsmedel vid utredning av brott finns i 27 kap. rättegångsbalken (RB).

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet (27 kap. 18 § RB). Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation kan avse såväl fast telefoni som mobiltelefoni och ip-telefoni. Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller för vissa särskilt angivna brott, bl.a. sabotage och spioneri. Detsamma gäller försök, förberedelse eller stämpling till brott av angivet slag, om en sådan gärning är belagd med straff. Avlyssning får också användas vid en förundersökning om annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde skulle överstiga fängelse i två år. En förutsättning för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är att någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 § RB).

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits

inom ett visst geografiskt område eller om i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits (27 kap. 19 § RB). Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även sådana meddelanden hindras från att nå fram. Tvångsmedlet ger inte tillgång till innehållet i utväxlade meddelanden. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller för vissa särskilt angivna brott, bl.a. dataintrång, barnpornografibrott som inte är att anse som ringa, narkotikabrott och narkotikasmuggling. Detsamma gäller försök, förberedelse eller stämpling till brott av angivet slag, om en sådan gärning är belagd med straff. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas när någon är skäligen misstänkt för brottet eller, med vissa begränsningar, för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 § RB). Hemlig avlyssning och hemlig övervakning får avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehaft av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne. Tvångsmedlen får också avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta (27 kap. 20 § RB).

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda tv-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas (27 kap. 20 a § RB). Ljudinspelning är inte tillåten vid sådan övervakning. Förutsättningarna för hemlig kameraövervakning är i huvudsak desamma som för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Övervakningen får även omfatta den plats där ett brott har begåtts eller en nära omgivning till denna plats för att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 c § RB).

Hemlig rumsavlyssning innebär att avlyssning eller upptagning görs i hemlighet med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud och som avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till (27 kap. 20 d § RB). Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Tvångsmedlet får vidare användas för spioneri eller för brott som avses i 3 § lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter. Hemlig rumsavlyssning får också användas vid förundersökning om vissa särskilt angivna brott, t.ex. människohandel och våldtäkt, om det med hänsyn till

omständigheterna kan antas att brottets straffvärde skulle överstiga fängelse i fyra år. Även för försök, förberedelse eller stämpling till sådant annat brott får tillstånd ges om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år (27 kap. 20 d § RB). En förutsättning för hemlig rumsavlyssning är att någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 e § RB). Avlyssningen får avse endast en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avser åtgärden någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tvångsmedlet användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Om det vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som har legat till grund för beslutet om avlyssning eller övervakning, s.k. överskottsinformation, får uppgifterna användas för att utreda brottet (27 kap. 23 a § RB). Förundersökning eller motsvarande utredning om brottet får dock på grund av dessa uppgifter inledas endast om det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer för brottet och det kan antas att brottet inte leder till endast böter. Utan hänsyn till brottets svårhetsgrad får förundersökning inledas om det finns särskilda skäl för det. Om det vid hemlig rumsavlyssning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som har legat till grund för beslutet om hemlig rumsavlyssning, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om ett brott som hade kunnat leda till tillstånd till hemlig rumsavlyssning eller som har minst tre års fängelse i straffskalan. Uppgifter om förestående brott får alltid användas för att förhindra brott.

Lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ger myndigheterna en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel för att förhindra brott, s.k. preventiva tvångsmedel. Tillstånd enligt rättegångsbalkens regler till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar vissa brott som anges i lagen, bl.a. terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, grovt brott enligt 3 § andra stycket lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall (finansieringslagen) eller grovt brott enligt 6 § lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet (rekryteringslagen). Tillstånd får också meddelas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det

kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

2007 års lag om preventiva tvångsmedel är i förhållande till rekryteringslagen och finansieringslagen tillämplig endast i de fall brotten bedöms som grova. Den 1 april 2016 genomfördes vissa lagändringar i rekryteringslagen och finansieringslagen som innebar att ett särskilt straffansvar infördes för den som tar emot utbildning som gäller bl.a. terroristbrott, som reser eller påbörjar en resa till ett annat land än det land där personen är medborgare om avsikten är att begå eller förbereda eller att ge eller ta emot utbildning som gäller bl.a. terroristbrott, som finansierar en sådan resa eller som finansierar en person eller en sammanslutning av personer som t.ex. begår terroristbrott, oavsett syftet med finansieringen. Regeringen anförde i förarbetena till lagändringarna (prop. 2015/16:78) att det i ett tidigt skede kan vara svårt att bedöma om det är fråga om ett grovt brott eller inte, liksom att det är angeläget att även brott av normalgraden kan förhindras. En utökning av tillämpningsområdet för preventiva tvångsmedel till att avse även brott av normalgraden ansågs dock inte vara motiverad, främst med hänsyn till brottens relativt låga straffskala. En utvidgning av möjligheterna att få tillgång till tvångsmedel i dessa fall kunde enligt regeringen öka risken för att användningen i ett senare skede visar sig vara oproportionerlig. Utskottet delade i betänkande 2015/16:JuU17 regeringens uppfattning och avstyrkte en motion om att preventiva tvångsmedel skulle kunna användas även för normalgraden av de föreslagna brotten. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2015/16:143).

I betänkande 2016/17:JuU17 vidhöll utskottet sin uppfattning. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2016/17:212).

Lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) får Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket i sin underrättelseverksamhet i hemlighet hämta in uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område eller om i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits. Inhämtningen får ske från den som enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst.

Uppgifter får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse (2 § inhämtningslagen). Inhämtning är också möjlig vid

brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt angivna brott, bl.a. grovt brott enligt 3 § andra stycket finansieringslagen och grovt brott enligt 6 § rekryteringslagen (3 § inhämtningslagen). Den sistnämnda bestämmelsen är tidsbegränsad och gäller till utgången av 2019.

Regeringen konstaterade i proposition 2015/16:78 att inhämtningslagen innebär en utvidgad möjlighet att inhämta upplysningar om grova brott enligt finansieringslagen och rekryteringslagen. Enligt regeringen borde samma möjlighet finnas även för de brott som föreslogs i propositionen om finansiering av en person eller en sammanslutning av personer och om mottagande av utbildning. Enligt regeringens uppfattning skulle dessa brott av normalgraden således inte omfattas av inhämtningslagen. Utskottet delade i betänkande 2015/16:JuU17 regeringens uppfattning och avstyrkte en motion om att inhämtning av elektronisk kommunikation skulle kunna användas även för normalgraden av de föreslagna brotten. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2015/16:143).

I betänkande 2016/17:JuU17 vidhöll utskottet sin uppfattning. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2016/17:212).

Lagen om elektronisk kommunikation

I lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, förkortad LEK, finns bestämmelser om lagring och annan behandling av trafikuppgifter m.m. för brottsbekämpande ändamål. Vissa bestämmelser i LEK knyter an till rättegångsbalkens regler om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. I lagen finns dessutom bestämmelser som ger bl.a. de brottsutredande myndigheterna möjlighet att utan domstolsprövning få tillgång till vissa uppgifter (6 kap. 22 § LEK). Där anges bl.a. att uppgifter om abonnemang vid misstanke om brott på begäran ska lämnas ut till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller någon annan som ska ingripa mot brottet.

Mål i EU-domstolen om den svenska regleringen av lagring av uppgifter för brottsbekämpande ändamål

Kammarrätten i Stockholm har i ett mål om ett överklagat föreläggande om att återuppta datalagring begärt ett förhandsavgörande av EU-domstolen om huruvida de svenska bestämmelserna om datalagring är förenliga med EU-rätten och tillämpliga EU-rättsliga bestämmelser om enskildas fri- och rättigheter. EU-domstolen uttalade i dom den 21 december 2016 (i de förenade målen C-203/15 och C-698/15) att EU-rätten utgör hinder för en nationell lagstiftning som i brottsbekämpande syfte föreskriver en generell och odifferentierad lagring av samtliga trafikuppgifter och lokaliseringssuppgifter om samtliga abonnenter och registrerade användare och samtliga elektroniska kommunikationsmedel. Domstolen uttalade vidare att EU-rätten utgör hinder för en nationell lagstiftning som reglerar skydd och säkerhet för trafikuppgifter och lokaliseringssuppgifter och, i synnerhet, behöriga nationella myndigheters

tillgång till lagrade uppgifter och som inte – inom ramen för brottsbekämpning – begränsar denna tillgång till enbart åtgärder som syftar till att bekämpa grov brottslighet, inte föreskriver att tillgången ska vara underkastad förhandskontroll av en domstol eller en oberoende förvaltningsmyndighet och inte kräver att uppgifterna ska lagras inom unionen. Enligt domen är det inte förenligt med EU-rätten att ha en generell datalagring som sparar alla uppgifter. Kammarrätten beslutade dagen därpå att Post- och telestyrelsens föreläggande om fortsatt lagring tills vidare inte skulle gälla. Kammarrätten konstaterade sedan i dom den 7 mars 2017 (mål nr 7380-14) att de svenska bestämmelserna om lagring av trafikuppgifter m.m. för brottsbekämpande ändamål står i strid med unionsrätten. Kammarrättens dom får inte överklagas.

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Utredningen om hemlig dataavläsning

Regeringen gav den 12 maj 2016 en särskild utredare i uppdrag att undersöka om bestämmelser om hemlig dataavläsning bör införas i svensk rätt för att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheterna kan upprätthålla sin förmåga att bekämpa brott (dir. 2016:36). Utredningen om hemlig dataavläsning (Ju 2016:12) lämnade delbetänkandet Hemlig dataavläsning – ett viktigt verktyg i kampen mot allvarlig brottslighet (SOU 2017:89) i november 2017. Utredningen föreslår att en tidsbegränsad lag införs som tillåter ett nytt hemligt tvångsmedel, hemlig dataavläsning. Enligt utredningen blir det allt vanligare att brottsbekämpande myndigheter stöter på information och kommunikationsutrustning som är krypterad i samband med deras brottsförebyggande och utredande verksamhet. Bland annat därför anser utredningen att det finns ett stort behov av hemlig dataavläsning och att metoden kommer att förbättra myndigheternas möjligheter att förhindra och utreda allvarlig brottslighet. Hemlig dataavläsning blir enligt utredningen till viss del ett nytt sätt att komma åt uppgifter som brottsbekämpande myndigheter redan i dag får hämta in med andra tvångsmedel men ibland inte kommer åt på grund av att information t.ex. är krypterad. Med hemlig dataavläsning bedömer utredningen att man med hjälp av tekniska hjälpmedel, t.ex. programvara, i hemlighet kan läsa meddelanden som skickas till eller från exempelvis mobiltelefoner. Det uppges redan i dag vara tillåtet att samla in sådan information men inte alltid möjligt på grund av bl.a. kryptering. Vidare konstaterar utredningen att lagförslaget skulle ge nya möjligheter att hämta in uppgifter som man inte kommer åt i hemlighet i dag. Till exempel skulle brottsbekämpande myndigheter kunna få tillgång till filer, fotografier och dokument som har lagrats lokalt på en dator eller på en mobiltelefon. Lagen om hemlig dataavläsning föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och upphöra att gälla den 31 december 2023. Övriga lagändringar, vilka är följder av att hemlig dataavläsning föreslås införas som tvångsmedel, föreslås också träda i kraft den 1 januari 2019. Delbetänkandet, som har varit ute på remiss, bereds för närvarande vidare inom Regeringskansliet.

Den 19 oktober 2017 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv för Utredningen om hemlig dataavläsning. Utredaren skulle bl.a. analysera och ta ställning till om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kan knytas enbart till den person som åtgärden avser, i stället för till ett telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning (dir. 2017:102). Utredningen antog därefter det nya namnet Utredningen om regeländringar för vissa hemliga tvångsmedel. Utredningen lämnade slutbetänkandet Förenklat förfarande vid vissa beslut om hemlig avlyssning (SOU 2018:30) i april 2018.

Utredningen anför inledningsvis att den har kommit till slutsatsen att de skäl som tidigare anförts i olika utredningar och propositioner om att en domstol bör pröva kopplingen mellan det telefonnummer, den adress eller utrustning som avlyssning eller övervakning ska avse och den person som ska bli föremål för åtgärden fortfarande har starka skäl för sig och att det inte finns tillräckligt tungt vägande skäl för att knyta tillstånd till hemlig avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation enbart till person. Utan en sådan ordning skulle domstolen inte kunna ta ställning till bl.a. proportionaliteten i en begärd åtgärd. Enligt utredningen finns det därför inte skäl att gå vidare med ett förslag om att knyta tillstånd till hemlig avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation enbart till person, eftersom en sådan ändring, mot bakgrund av hur den svenska regleringen på det hemliga tvångsmedelsområdet ser ut i övrigt, riskerar att få mer långtgående verkningar än att enbart komma till rätta med de problem som uppstår till följd av att vissa kriminella som metod för att försvåra eller undvika avlyssning eller övervakning byter eller använder flera nummer eller utrustningar (s. 10).

Utredningen har däremot kommit fram till att ett förenklat förfarande kan införas som innebär att det inte alltid ska ställas krav på sammanträde när frågan om ytterligare tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation aktualiseras efter att ett tillstånd redan meddelats. Det förenklade förfarandet föreslås bara få tillämpas när rätten redan har meddelat ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Det tidigare tillståndet ska avse samma person och grundas på samma omständigheter som den nya ansökan eller anmälan för att det förenklade förfarandet ska kunna komma i fråga. Om så är fallet men den nya ansökan eller anmälan avser ett annat nummer eller en annan adress eller utrustning än det tidigare tillståndet ska domstolen få avgöra om det behövs ett sammanträde. Bedömer domstolen att det är utan betydelse med ett sammanträde behöver ett sådant inte hållas, utan domstolen kan då fatta sitt beslut på handlingarna. Det grundläggande kravet på att ett offentligt ombud ska utses när en ansökan eller anmälan om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation kommit in till rätten föreslås inte gälla när rätten finner att ett sammanträde skulle vara utan betydelse. I stället ska ett offentligt ombud utses när rätten meddelat sitt beslut. På så vis kommer enligt utredningen en granskning av rättens beslut till stånd, och det är också möjligt för det offentliga ombudet att överklaga rättens beslut. Ett beslut som fattats med tillämpning av det förenklade förfarandet ska enligt

förslaget inte få avse annan tid än det tidigare meddelade tillståndet. Enligt utredningen säkerställs därigenom både att ansökningar om förlängning av ett tidigare meddelat tillstånd inte blir föremål för prövning genom det förenklade förfarandet och att tillstånd som meddelats med tillämpning av det förenklade förfarandet prövas av rätten vid ett sammanträde där ett offentligt ombud närvarar om det begärs förlängning av tillståndet (s. 10–11). Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 april 2019. Regeringen har på sin webbplats redovisat att förslaget ska skickas ut på remiss.

Utredningen om datalagring och EU-rätten

Regeringen beslutade den 16 februari 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över bestämmelserna om den skyldighet att lagra uppgifter om elektronisk kommunikation som gäller för leverantörer av allmänna kommunikationsnät och allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster, samt bestämmelserna om de brottsbekämpande myndigheternas tillgång till sådana uppgifter (dir. 2017:16). Översynen ska göras för att anpassa det svenska regelverket till EU-rätten så som den tolkades av EU-domstolen i förhandsavgörandet den 21 december 2016 (i de förenade målen C-203/15 och C-698/15). Utredaren ska föreslå de förändringar som är nödvändiga för att det svenska regelverket ska vara proportionerligt och ha en ändamålsenlig balans mellan skyddet för enskildas personliga integritet och behovet av uppgifter för att kunna förebygga, förhindra, upptäcka, utreda och lagföra brott.

Utredaren ska också se över rättssäkerhetsgarantierna och mekanismerna som ska skydda den personliga integriteten när hemliga tvångsmedel för särskilt allvarlig eller på annat sätt samhällsfarlig brottslighet används.

Den del av uppdraget som getts med anledning av EU-domstolens förhandsavgörande om datalagring redovisades den 11 oktober 2017 i delbetänkandet Datalagring – brottsbekämpning och integritet (SOU 2017:75). Utredningen, som antagit namnet Utredningen om datalagring och EU-rätten, föreslår att lagringsskyldigheten ska begränsas, t.ex. undantas all kommunikation inom det fasta nätet. Vidare föreslår utredningen att lagringstiderna differentieras från dagens sex månader till två, sex respektive tio månader. Lokaliseringssuppgifter – såsom var en mobiltelefon har befunnit sig vid tiden för ett samtal – ska lagras i två månader. För abonnemangssuppgifter vid internetåtkomst, vilket utredningen menar inte omfattas av domen, förlängs tiden till tio månader. Med hjälp av den här typen av uppgifter kan t.ex. polisen få svar på vem som har ett visst ip-nummer. Övriga uppgifter, t.ex. vem som har pratat med vem i telefon, ska lagras i sex månader. Uppgifterna ska endast få lagras i Sverige, vilket utredningen bedömer bl.a. skapar bättre förutsättningar för en effektiv tillsyn. Utredningen föreslår också att det ska införas krav på prövning av en utomstående myndighet (åklagare) innan de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till lagrade uppgifter i underrättelseverksamhet. Enligt utredningens förslag ska uppgifter som gör det möjligt att identifiera abonnenter alltid lagras i

samband med internetåtkomst. Detta ska ske oavsett vilken teknik teleoperatörerna använder. Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 december 2018 förutom när det gäller den ändring som kräver att operatörerna alltid ska kunna identifiera abonnenten vid internetåtkomst. Det förslaget föreslås i stället träda i kraft den 1 april 2019. Betänkandet har varit ute på remiss och bereds för närvarande vidare inom Regeringskansliet. Regeringskansliet har redovisat att regeringen avser att lämna propositionen Datalagring – brottsbekämpning och integritet till riksdagen senast i september 2018.

Utredningen om datalagring och EU-rätten ska redovisa uppdraget i övrigt senast den 16 augusti 2018.

Datalagringsutredningen

Datalagringsutredningens betänkande Datalagring och integritet (SOU 2015:31) har varit ute på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I betänkandet föreslås bl.a. att 3 § inhämtningslagen ska gälla permanent. Som redovisas ovan är den bestämmelsen enligt nu gällande ordning tidsbegränsad till utgången av 2019.

Integritetskommittén

Regeringen beslutade den 8 maj 2014 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utifrån ett individperspektiv kartlägga och analysera sådana faktiska och potentiella risker för intrång i den personliga integriteten som kan uppkomma i samband med användning av informationsteknik i såväl privat som offentlig verksamhet (dir. 2014:65). Den 18 februari 2016 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till kommittén (dir. 2016:12) om att en del av uppdraget skulle redovisas i ett delbetänkande. Integritetskommittén överlämnade i juni 2016 delbetänkandet Hur står det till med den personliga integriteten? (SOU 2016:41). I delbetänkandet presenteras ett stort antal områden och företeelser som kan innebära en risk för den personliga integriteten. Polisens spaningsmetoder och den signalspaning som bedrivs av försvarsunderrättelseverksamhet och militär säkerhetstjänst bedöms t.ex. innebära en påtaglig risk för den personliga integriteten. Tvångsmedel med stöd av 27 kap. RB bedöms också vara förknippade med vissa risker för den personliga integriteten. Delbetänkandet har varit ute på remiss och bereds för närvarande vidare inom Regeringskansliet.

I juni 2017 överlämnade Integritetskommittén slutbetänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52) och presenterade då förslag till åtgärder som skulle kunna vidtas för att motverka de risker som identifierats. Kommittén föreslår bl.a. att olika myndigheter ska få i uppdrag att initiera och stödja branschernas arbete med s.k. uppförandekoder, som är en form av branschvis självreglering av hur personuppgifter får hanteras. Uppförandekoder bör tas fram för bl.a. hälso- och sjukvård, socialtjänst, arbetslivet, konsumenttjänster, sociala medier och skolverksamhet. Kommittén föreslår vidare att en föreslagen digitaliseringsmyndighet ska ges i uppdrag att värna den personliga integriteten, med fokus på

integritetsskyddande teknik och arbetssätt. Kommittén anser också att det behövs ny eller ändrad lagstiftning för myndigheters profilering av medborgare och att informationssäkerheten måste stärkas i samhället. Enligt kommittén bör Sverige satsa på forskning om digitalisering och personlig integritet men även på utbildning för att höja den allmänna kunskapsnivån om digitaliseringens effekter på den egna integriteten, och när det gäller vilka rättigheter man har gentemot företag och myndigheter som hanterar ens personuppgifter. Betänkandet har varit ute på remiss och bereds för närvarande vidare inom Regeringskansliet.

Ett samlat ansvar för tillsyn över den personliga integriteten

Regeringen beslutade den 22 december 2014 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att överväga hur ett i högre grad samlat integritetsskydd kan fungera inom en och samma myndighetsstruktur genom att tillsynen över behandling av personuppgifter samlas hos en myndighet (dir. 2014:164). Utredningen överlämnade i september 2016 betänkandet Ett samlat ansvar för tillsyn över den personliga integriteten (SOU 2016:65). Betänkandet har varit ute på remiss och bereds för närvarande vidare inom Regeringskansliet.

Utredningen om genomförande av vissa straffrättsliga åtaganden för att förhindra och bekämpa terrorism

Regeringen beslutade den 18 december 2014 (dir. 2014:155) att ge en särskild utredare i uppdrag bl.a. att se över behovet av lagändringar för att Sverige ska leva upp till de krav på straffrättslig reglering för att förhindra och bekämpa terrorism som ställs i FN:s säkerhetsråds resolution 2178 (2014). Regeringen har därefter beslutat om fyra tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2015:61, 2016:46, 2017:2 och 2017:47). Utredningen, som antagit namnet Utredningen om genomförande av vissa straffrättsliga åtaganden för att förhindra och bekämpa terrorism (Ju 2014:26), avlämnade den 17 juni 2015 delbetänkandet Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor (SOU 2015:63) och den 15 juni 2016 delbetänkandet Straffrättsliga åtgärder mot deltagande i en väpnad konflikt till stöd för en terroristorganisation (SOU 2016:40). Den 9 juni 2016 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2016:46). Det innefattade bl.a. ett uppdrag att analysera behovet av och lämna förslag till författningsändringar för att genomföra det direktiv om bekämpande av terrorism som EU vid den tidpunkten förväntades besluta (terrorismdirektivet). Utredningstiden förlängdes för detta uppdrag och för en del av utredningens tidigare uppdrag som innefattade att ta ställning till om Sverige ska tillträda tilläggsprotokollet till Europarådets konvention om förebyggande av terrorism och vilka lagändringar som i så fall krävs. Ytterligare ett tilläggsdirektiv beslutades den 4 maj 2017 (dir. 2017:47) enligt vilket uppdraget inte längre skulle omfatta de bestämmelser i terrorismdirektivet som rör skydd av, stöd till och rättigheter för offer för terrorism.

I september 2017 överlämnade utredningen sitt slutbetänkande Genomförande av vissa straffrättsliga åtaganden för att förhindra och bekämpa

terrorism (SOU 2017:72). Regeringen behandlar förslagen i slutbetänkandet i propositionen En mer heltäckande terrorismlagstiftning (prop. 2017/18:174) som nyligen överlämnats till riksdagen. De förslag som gäller nykriminalisering innebär bl.a. att terroristbrottet uppdateras genom att bl.a. grovt dataintrång läggs till bland de brott som under vissa förutsättningar kan vara terroristbrott. Till de övriga förslag som lämnas hör att svenska domstolar i fler fall ska kunna döma över terrorismrelaterade brott som har begåtts utomlands. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2018.

Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation

Den 2 maj 2017 gav justitie- och migrationsministern en utredare i uppdrag att överväga om det bör införas ett särskilt straffansvar för den som deltar i eller på annat sätt stöder en terroristorganisation och lämna de lagförslag som bedöms nödvändiga (Ju 2017:G). I uppdraget har vidare ingått att överväga om det även bör straffbeläggas att rekrytera till, finansiera eller resa utomlands i avsikt att begå sådan brottslighet samt att ta ställning till Sveriges möjligheter att utreda och döma för de brott som föreslås, t.ex. genom ändamålsenliga tvångsmedelsbestämmelser och domsrättsregler.

I december 2017 lämnade utredaren sina förslag i promemorian Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation (Ds 2017:62). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019. Promemorian har varit ute på remiss. Regeringskansliet har redovisat att regeringen avser att lämna propositionen Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation till riksdagen senast i september 2018.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motioner om hemliga tvångsmedel, senast i betänkande 2016/17:JuU17. I det betänkandet föreslog utskottet ett tillkännagivande om att regeringen borde utreda om beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska kunna kopplas till en person i stället för ett telefonnummer eller en annan adress. Som framgått har regeringen också i tilläggsdirektiv gett Utredningen om hemlig dataavläsning (numera Utredningen om regeländringar för vissa hemliga tvångsmedel) i uppdrag att utreda om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kan knytas enbart till den person som åtgärden avser, i stället för till ett telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning.

När det gäller frågor om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel uttalade utskottet att det för en effektiv brottsbekämpning i vissa fall är nödvändigt att myndigheterna har tillgång till hemliga tvångsmedel. Utskottet påtalade dock att användningen av hemliga tvångsmedel medför inskränkningar i grundläggande rättigheter som skyddas av regeringsformen och den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Det

måste därför alltid göras en noggrann avvägning mellan intrånget i den enskildes integritet och det intresse som lagstiftningen har till syfte att värna. Utskottet konstaterade att det pågick ett omfattande utrednings- och beredningsarbete på tvångsmedelsområdet, bl.a. till följd av att de svenska bestämmelserna om lagring av trafikuppgifter m.m. ansetts stå i strid med EU-rätten. Vidare noterade utskottet att också nya tvångsmedel i form av hemlig dataavläsning var föremål för utredning. Utskottet fann bl.a. mot den bakgrunden inte skäl för riksdagen att ta några initiativ i fråga om motionsyrkandena om utökad användning av hemliga tvångsmedel. Utskottet avstyrkte även motionsyrkanden om datalagring och tillgång till abonnemangsuppgifter.

Som framgått ovan vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning att inte ställa sig bakom ett förslag om att det ska vara möjligt att använda preventiva tvångsmedel och inhämtning av elektronisk kommunikation vid normalgraden av brott mot rekryteringslagen och finansieringslagen. Utskottet var därmed inte berett att föreslå några ändringar i enlighet med ett motionsyrkande i denna del.

Riksdagen biföll utskottets förslag (bet. 2016/17:JuU17, rskr. 2016/17:212).

Utskottet har även tidigare behandlat motioner om hemliga tvångsmedel, bl.a. i betänkandena 2015/16:JuU17 och 2015/16:JuU19. Utskottet uttalade i sistnämnda betänkande att användningen av hemliga tvångsmedel medför inskränkningar i grundläggande rättigheter som skyddas av regeringsformen och Europakonventionen, och att det därför alltid måste göras en noggrann avvägning mellan intrånget i den enskildes integritet och det intresse som lagstiftningen har till syfte att värna. För att ett tvångsmedel ska få användas bör det enligt utskottet krävas att det framstår som nödvändigt, proportionellt och försvarligt i ett demokratiskt samhälle. Utskottet hänvisade vidare till det pågående omfattande utredningsarbetet, som bl.a. syftar till att stärka skyddet för den enskildes integritet, och att det är en självklar utgångspunkt att tvångsmedelsreglerna och deras tillämpning måste leva upp till högt ställda rättssäkerhetskrav. Utskottet var därmed inte berett att föreslå några ändringar av lagstiftningen i enlighet med motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare uttryckt är det för en effektiv brottsbekämpning i vissa fall nödvändigt att myndigheterna har tillgång till hemliga tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel medför emellertid inskränkningar i grundläggande rättigheter som skyddas av regeringsformen och Europakonventionen. Det måste därför alltid göras en noggrann avvägning mellan intrånget i den enskildes integritet och det intresse som lagstiftningen har till syfte att värna.

Som framkommer ovan pågår det fortfarande ett omfattande utrednings- och beredningsarbete på tvångsmedelsområdet, bl.a. till följd av att de svenska

bestämmelserna om lagring av trafikuppgifter m.m. har ansetts stå i strid med EU-rätten. Nya tvångsmedel i form av bl.a. hemlig dataavläsning är också föremål för beredning. Vidare bereds för närvarande bl.a. frågan om huruvida ett förenklat förfarande kan införas som innebär att det inte alltid ska ställas krav på ett sammanträde när frågan om ytterligare tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation aktualiseras efter att ett tillstånd redan meddelats. Utskottet finner bl.a. mot denna bakgrund inte skäl för riksdagen att ändra sitt tidigare ställningstagande i fråga om utökad användning av hemliga tvångsmedel och avstyrker därmed motionerna 2017/18:3735 (M) yrkandena 18–20, 2017/18:888 (SD, -) yrkandena 3–5 och 2017/18:887 (SD, -) yrkande 3 i den del som avser bl.a. hemlig dataavläsning. Utskottet avstyrker vidare motionerna 2017/18:2950 (M) och 2017/18:3735 (M) yrkande 23 om datalagring samt 2017/18:888 (SD, -) yrkande 6 om tillgång till abonnemangsuppgifter.

Utskottet vidhåller också sin uppfattning om möjligheten att använda preventiva tvångsmedel och inhämtning av elektronisk kommunikation vid normalgraden av brott mot rekryteringslagen och finansieringslagen. Motion 2017/18:887 (SD, -) yrkande 3 avstyrks således även i den delen.

Tvångsmedel under förundersökning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att lagstiftningen om lagringsplatser för dokument och reglerna om beslag och husrannsakan bör ses över och moderniseras samt om en översyn av möjligheten till husrannsakan i bostäder vid misstanke om vapenbrott kopplade till organiserad brottslighet.

Jämför reservation 5 (M) och 6 (L).

Motionerna

Lotta Olsson och Jan R Andersson (båda M) påpekar i motion 2017/18:2568 att det i dag inte finns lagstöd för att hämta eller använda dokument som lagts i molntjänster som bevis vid rättegångar. Motionärerna yrkar att lagstiftningen bör ses över och moderniseras utifrån de olika lagringsplatser för dokumentation som finns.

I partimotion 2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 22 anföras att reglerna om beslag och husrannsakan skyndsamt måste anpassas till modern teknik.

I motion 2017/18:3582 begär Roger Haddad m.fl. (L) i yrkande 18 en översyn av möjligheten till husrannsakan i bostäder vid misstanke om vapenbrott kopplade till organiserad brottslighet. Motionärerna anser att det kan finnas behov för polisen att få tillträde även utan att förundersökning har inletts om det finns underrättelse- eller spaningsinformation som ger vid

handen att det kan finnas vapen i en bostad där den boende har kopplingar till organiserad brottslighet och tidigare är dömd för våldsbrott, narkotikabrott, vapenbrott eller liknande brott.

Bakgrund

Allmänt om beslag och husrannsakan

Regler om beslag och husrannsakan finns i 27 och 28 kap. rättegångsbalken (RB). Beslag innebär att en brottsbekämpande myndighet tillfälligt tar om hand någon annans egendom. Syftet kan t.ex. vara att säkra föremål som kan ha betydelse för brottsutredningen eller att återställa det beslagtagna föremålet till den rättmätiga ägaren. Som ett medel för att leta efter egendom som kan beslagtas används ofta husrannsakan. Åtgärden gör det möjligt för de brottsbekämpande myndigheterna att undersöka miljöer som de annars inte skulle ha haft tillträde till.

Husrannsakan i rättegångsbalkens mening innefattar en undersökning av ett hus, rum eller annat slutet förvaringsställe. En s.k. reell husrannsakan ger de brottsbekämpande myndigheterna en möjlighet att göra husrannsakan för att söka efter föremål som får tas i beslag eller i förvar eller annars för att ta reda på omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. En s.k. personell husrannsakan syftar till att man ska kunna söka efter en person, t.ex. någon som ska gripas eller hämtas till en domstolsförhandling.

Reell husrannsakan vid misstanke om vapenbrott

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst tre år. Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Vid grovt vapenbrott döms till fängelse i lägst två och högst fem år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om vapnet har innehåfts på allmän plats eller på en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats eller i ett fordon på en sådan plats, vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen, eller gärningen annars har varit av särskilt farlig art. Vid synnerligen grovt vapenbrott döms till fängelse i lägst fyra och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen (9 kap. 1 och 1 a §§ vapenlagen). Vapenbrott är alltså ett brott på vilket fängelse kan följa.

Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i ett hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att

utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan dock företas bara om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid rannsakingen ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken kan vinnas (28 kap. 1 § RB). I en lokal som är tillgänglig för allmänheten får husrannsakan ske också i vissa andra fall. I en lokal som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet får husrannsakan ske, om det förekommer anledning att brott har begåtts för vilket det är föreskrivet fängelse ett år eller däröver och det finns särskild anledning att anta att ändamålet med rannsakingen kommer att uppfyllas. Detta gäller dock inte en lokal som huvudsakligen utgör en bostad (28 kap. 3 § RB).

Förordnande om en reell husrannsakan meddelas som huvudregel av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten (28 kap. 4 § RB). En polisman får vid fara i dröjsmål besluta om en reell husrannsakan (28 kap. 5 § RB). Någon definition av vad ”fara i dröjsmål” innebär finns inte i lag, men rent allmänt torde man kunna säga att det ska vara så bråttom att ändamålet med en åtgärd går förlorat om man väntar med att vidta åtgärden. Det är omständigheterna i det särskilda fallet som ska läggas till grund för bedömningen av faran (SOU 1995:47 s. 165).

Det anses att bl.a. husrannsakan får användas endast inom ramen för en förundersökning (jfr SOU 2005:84 s. 107 f.). Förundersökningen är inledd genom beslutet om åtgärden, om det inte har skett tidigare (JO 2001/02 s. 95). Förundersökning ska inledas så snart det på grund av angivelse eller annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har begåtts (23 kap. 1 § RB). Tröskeln för att inleda en förundersökning har satts lågt. Avsikten är att även förhållandevis oklara brottsmisstankar ska utredas inom ramen för reglerna om förundersökning. Misstanken måste dock avse en konkret brottslig gärning men det är inte nödvändigt att man känner till brottets alla detaljer och inte heller exakt när och var det har begåtts (Ekelöf i Svensk Juristtidning 1982 s. 658).

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Den 17 mars 2016 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om beslag och husrannsakan (dir. 2016:20) i syfte att skapa ändamålsenliga regler som möjliggör effektiva och rättssäkra brottsutredningar. Utredaren skulle bl.a. analysera i vilka avseenden det finns anledning att anpassa bestämmelserna om beslag och husrannsakan till modern teknik. Flera av bestämmelserna om beslag och husrannsakan har inte ändrats sakligt sedan de trädde i kraft på 1940-talet. Utredningen, som antog namnet Beslagsutredningen, lämnade sitt betänkande Beslag och

husrannsakan – ett regelverk för dagens behov (SOU 2017:100) i december 2017. Beslagsutredningen föreslår nya regler för hur brottsbekämpande myndigheter ska få säkra elektroniskt lagrad information, bl.a. genom att kopiera den. Utredningen föreslår bl.a. att kopiering av innehållet i en dator eller mobil införs som ett nytt tvångsmedel för att säkra information som ett alternativ till beslag. Vidare föreslås att det ska införas en möjlighet att på distans undersöka och kopiera information som har lagrats externt i stället för lokalt i en dator, t.ex. i lagrings- eller kommunikationstjänster i det s.k. molnet. Utredningen föreslår bl.a. också att förbudet mot att ta meddelanden mellan nära anhöriga i beslag avskaffas. Betänkandet, som har remitterats, bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen gav den 12 maj 2016 en särskild utredare i uppdrag att undersöka om bestämmelser om hemlig dataavläsning bör införas i svensk rätt för att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheterna kan upprätthålla sin förmåga att bekämpa brott (dir. 2016:36). Utredningen om hemlig dataavläsning (Ju 2016:12) lämnade delbetänkandet Hemlig dataavläsning – ett viktigt verktyg i kampen mot allvarlig brottslighet (SOU 2017:89) i november 2017. Utredningen föreslår att en tidsbegränsad lag införs som tillåter ett nytt hemligt tvångsmedel, hemlig dataavläsning. Enligt utredningen blir det allt vanligare att brottsbekämpande myndigheter stöter på information och kommunikationsutrustning som är krypterad i samband med sin brottsförebyggande och utredande verksamhet. Bland annat därför anser utredningen att det finns ett stort behov av hemlig dataavläsning och att metoden kommer att förbättra myndigheternas möjligheter att förhindra och utreda allvarlig brottslighet. Hemlig dataavläsning blir enligt utredningen till viss del ett nytt sätt att komma åt uppgifter som brottsbekämpande myndigheter redan i dag får hämta in med andra tvångsmedel men ibland inte kommer åt på grund av att information t.ex. är krypterad. Med hemlig dataavläsning bedömer utredningen att man med hjälp av tekniska hjälpmedel, t.ex. programvara, i hemlighet kan läsa meddelanden som skickas till eller från exempelvis mobiltelefoner. Det uppges redan i dag vara tillåtet att samla in sådan information men inte alltid möjligt på grund av bl.a. kryptering. Vidare konstaterar utredningen att lagförslaget skulle ge nya möjligheter att hämta in uppgifter som man inte kommer åt i hemlighet i dag. Till exempel skulle brottsbekämpande myndigheter kunna få tillgång till filer, fotografier och dokument som har lagrats lokalt på en dator eller på en mobiltelefon. Lagen om hemlig dataavläsning föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och upphöra att gälla den 31 december 2023. Övriga lagändringar, vilka är följder av att hemlig dataavläsning föreslås införas som tvångsmedel, föreslås också träda i kraft den 1 januari 2019. Delbetänkandet, som har varit ute på remiss, bereds för närvarande vidare inom Regeringskansliet.

Utredningen om it-brottskonventionen har haft i uppdrag att analysera behovet av och lämna förslag till författningsändringar för att Sverige ska kunna tillträda Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet och dess tilläggsprotokoll. Därutöver har utredningen genom tilläggsdirektiv haft i

uppdrag att analysera behovet av och lämna förslag till de författningsändringar som behövs för att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/40/EU av den 12 augusti 2013 om angrepp mot informationssystem och om ersättande av rådets rambeslut 2005/222/RIF. Utredningen fick dessutom i uppgift att överväga behovet av skärpta straff för brytande av post- eller telehemlighet och dataintrång. Utredningen lämnade i juni 2013 betänkandet Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet (SOU 2013:39). I betänkandet lämnas bl.a. förslag till de lagändringar som bedöms nödvändiga för att tillträda konventionen och dess tilläggsprotokoll samt för att genomföra direktivet. De frågor som omfattades av utredningens tilläggsuppdrag, dvs. genomförandet av direktivet och frågan om skärpta straff för dataintrång och brytande av post- eller telehemlighet, behandlades i proposition 2013/14:92. Genom den straffskärpning som föreslogs i propositionen och som trädde i kraft den 1 juli 2014 (bet. 2013/14:JuU27, rskr. 2013/14:244) uppfyller Sverige kraven i direktivet. Utredningens övriga förslag bereds vidare inom Regeringskansliet.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet behandlade frågan om tillgång till dokument som lagrats i molntjänster senast i betänkande 2016/17:JuU17. I betänkandet behandlades även en motion om att skyndsamt anpassa reglerna om beslag och husrannsakan till modern teknik (s. 26 f.). Utskottet konstaterade att Beslagsutredningen fått i uppdrag att se över reglerna om beslag och husrannsakan i syfte att skapa ändamålsenliga regler som möjliggör effektiva och rättssäkra brottsutredningar och att utredaren bl.a. skulle analysera i vilka avseenden det finns anledning att anpassa bestämmelserna till modern teknik. Utskottet noterade också att det pågick en utredning om hemlig dataavläsning och att delar av betänkandet Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet fortfarande var föremål för beredning. Mot bakgrund av det pågående berednings- och utredningsarbetet avstyrkte utskottet motionerna.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan pågår beredning av betänkandet Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov. Även delbetänkandet Hemlig dataavläsning – ett viktigt verktyg i kampen mot allvarlig brottslighet är för närvarande föremål för beredning. Vidare är delar av betänkandet Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet fortfarande föremål för beredning. Enligt utskottet bör denna beredning inte föregripas. Utskottet avstyrker därför motionerna 2017/18:2568 (M) och 2017/18:3569 (M) yrkande 22.

Av samma skäl är utskottet, som även noterar att en polisman vid fara i dröjsmål får besluta om en reell husrannsakan, inte berett att ställa sig bakom vad som anförs i motion 2017/18:3582 (L) yrkande 18 om en översyn av möjligheten till husrannsakan i bostäder vid misstanke om vapenbrott kopplade till organiserad brottslighet. Motionsyrkandet avstyrks.

Förundersökningsbegränsning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en översyn av regelverket för förundersökningsbegränsning och om att möjligheterna att inte påbörja eller att lägga ned brottsutredningar bör begränsas.

Jämför reservation 7 (M, C, L, KD).

Motionerna

I partimotion 2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 13 anförs att möjligheterna att inte påbörja eller att lägga ned brottsutredningar bör begränsas. Motionärerna anför att de möjligheter som i dag finns att inte inleda eller på förhand avsluta en brottsutredning ska användas på ett rimligt sätt. Att en så stor andel av alla brottsutredningar i dag läggs ned i förtid är fel. Det ska aldrig löna sig att begå brott; brott ska få tydliga konsekvenser och hederliga människor ska få upprättelse. Enligt motionärerna bör av den anledningen möjligheterna till direktavskrivning, förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse minska. Ett likalydande yrkande framställs i motion 2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 6.

I motion 2017/18:3739 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 13 begärs en översyn av regelverket för förundersökningsbegränsning för att få fler brott utredda.

Bakgrund

Gällande rätt

De grundläggande bestämmelserna om åtal finns i 20 kap. rättegångsbalken (RB). Enligt 20 kap. 6 § RB ska åklagare, om inte annat är föreskrivet, väcka åtal för brott som hör under allmänt åtal. Åklagaren har enligt denna regel en absolut åtalsplikt. Principen om absolut åtalsplikt innebär att åklagaren är skyldig att väcka åtal så snart bevismaterialet är sådant att åklagaren på objektiva grunder kan förvänta sig en fällande dom. Den absoluta åtalsplikten har emellertid åtskilliga undantag. Enligt 20 kap. 7 § RB får en åklagare under vissa förutsättningar besluta om åtalsunderlåtelse för ett brott i vissa angivna fall, nämligen om det kan antas att brottet inte skulle leda till någon annan påföljd än böter, om det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom och det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse, om den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det aktuella brottet, eller om psykiatrisk vård eller insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade kommer till stånd.

Åtal får underlåtas även i andra fall om det av särskilda skäl är uppenbart att det inte krävs någon påföljd för att avhålla den misstänkte från vidare

brottslighet och om det med hänsyn till omständigheterna inte heller krävs av andra skäl att åtal väcks.

Även en absolut förundersökningsplikt gäller. Enligt 23 kap. 1 § RB ska förundersökning inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har begåtts. Förundersökningen ska bedrivas skyndsamt. Finns det inte längre anledning att fullfölja den ska förundersökningen läggas ned (23 kap. 4 § RB). Skäl till att förundersökningen inte längre bör fullföljas kan vara att det saknas spår efter brottslingen eller att den misstänkte har avvikit. Om det visar sig att den påstådda gärningen inte är brottslig eller att den misstänkte var under 15 år vid brottet eller har avlidit ska förundersökningen inte heller fullföljas. Att brottet har begåtts av en utländsk medborgare som hunnit lämna landet kan vara ett annat skäl för nedläggande (se JO 1980/81 s. 117) men däremot inte en allmänt pressad arbetssituation (JO 2002/03 s. 139). De vanligaste skälen för nedläggning torde dock vara att någon misstanke inte längre kvarstår eller att utredningsmöjligheterna har tömts ut. Det anses inom åklagarväsendet att det avgörande för om beslutet ska rubriceras som nedläggande eller beslut i åtalsfrågan är om beslutet meddelas före eller efter slutdelgivning med den misstänkte enligt 23 kap. 18 § RB (Karnovs nätcommentar till 23 kap. 4 § RB).

Undantag från den absoluta förundersökningsplikten finns i reglerna om förundersökningsbegränsning. Med förundersökningsbegränsning avses ett beslut med stöd av 23 kap. 4 a § om att inte inleda förundersökning eller att lägga ned en förundersökning.

Av 23 kap. 4 a § första stycket 1 RB följer att en förundersökning får läggas ned om fortsatt utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse och det dessutom kan antas att brottets straffvärde inte överstiger fängelse i tre månader (s.k. disproportionsfall, bestämmelsen utvidgades efter regeringens förslag i prop. 2011/12:10 från böter till fängelse i tre månader). Bestämmelsen syftar till att förhindra en orimlig resursanvändning i den brottsutredande verksamheten och ska tillämpas i de undantagsfall då kostnaderna för utredningen är till den grad oproportionerliga i förhållande till sakens betydelse att det inte är rimligt att fortsätta utredningen. Tillämpningsområdet är bl.a. resurs- och kostnadskrävande utredningar som har samband med jorddelnings- och grannelagsrättsliga förhållanden, exempelvis brott av typen markintrång, olovligt fiske och olovlig jakt (prop. 1981/82:41 s. 20 och 34). Även brottsanmälningar som har sitt ursprung i civilrättsliga tvister om bl.a. affärsrörelser, arv och skilsmässor är typiskt sett sådant som kan motivera förundersökningsbegränsning (prop. 2011/12:10 s. 30). Vid avvägningen ska de allmänna och enskilda intressen som i det särskilda fallet talar emot att förundersökningen läggs ned beaktas. Skäl som kan tala emot en förundersökningsbegränsning i det enskilda fallet är bl.a. brottets art, omständigheterna när brottet begicks samt brottsoffret ställning eller att det behövs ett klargörande av ett osäkert rättsläge. Möjligheten att begränsa en förundersökning av processekonomiska skäl motiverades när bestämmelsen

infördes i rättegångsbalken med att polis och åklagare skulle få bättre möjligheter att använda sina resurser till att utreda allvarlig brottslighet (prop. 1981/82:41). Föredraganden framhöll då att förundersökningsbegränsning ger en möjlighet att lägga ned en förundersökning av det skälet att förundersökningens fullföljande skulle föra med sig kostnader eller arbetsinsatser som ter sig oproportionerliga eller meningslösa när man sätter dem i relation till den samhällsreaktion som kan komma i fråga för brottsligheten. Regeringen uttalade några år senare att även om inget fall i teorin är omöjligt att utreda är det närmast självklart att verkligheten sätter en gräns för vilka insatser som kan göras för att utreda ett brott (prop. 1994/95:23 s. 96).

Av 23 kap. 4 a § första stycket 2 RB följer vidare att en förundersökning får läggas ned om det kan antas att åtal för brottet inte skulle komma att ske till följd av bestämmelserna om åtalsunderlåtelse eller om särskild åtalsprövning samt något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts genom att förundersökningen läggs ned. Någon motsvarande allmän möjlighet att besluta om förundersökningsbegränsning om man kan förvänta sig en åtalsunderlåtelse enligt 17 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare finns inte. Det har förutsatts att en förundersökning och ett beslut om åtalsunderlåtelse i allmänhet har en särskild betydelse som varning för en ung person som begår brott (prop. 1981/82:41 s. 21 och prop. 1984/85:3 s. 26).

Om det finns förutsättningar för att lägga ned en förundersökning enligt 23 kap. 4 a § första stycket RB redan innan en sådan har inletts, får det beslutas att förundersökning inte ska inledas (23 kap. 4 a § första stycket RB).

Beslut om förundersökningsbegränsning fattas av åklagare eller av undersökningsledare vid Polismyndigheten.

Ytterligare undantag från åtals- och förundersökningsplikten finns i reglerna om åtalsprövning för vissa brott och om preskription av gamla brott. Även möjligheterna att lagföra lindrigare brottslighet genom ordningsbot eller strafföreläggande enligt bestämmelserna i 48 kap. rättegångsbalken medger undantag från huvudregeln att åtal ska väckas. Polisens befogenhet att meddela rapporteftergift utgör också undantag från huvudregeln.

Praxis

Av Åklagarmyndighetens årsredovisning för 2017 framgår att beslut om förundersökningsbegränsning utgjorde 59 procent av de beslut som fattats under året om att inte inleda en förundersökning (motsvarande ca 3 500 beslut). Det framgår vidare att 16 procent av besluten om att lägga ned en förundersökning (motsvarande ca 17 000 beslut) var beslut om förundersökningsbegränsning. Beslut om åtalsunderlåtelse utgjorde ca 3 procent av det totala antalet beslutade brottsmisstankar (ca 14 000 beslut). Av Ekobrottsmyndighetens rapport om tillämpningen av reglerna om förundersökningsbegränsning från oktober 2016 framgår att andelen beslut om

förundersökningsbegränsningar under flera år har motsvarat ca 20 procent av brottsmisstankarna som hanteras vid myndigheten.

Utredningen om förundersökningsbegränsning, som 2010 bl.a. föreslog utökade möjligheter till förundersökningsbegränsning, redovisade i sitt betänkande viss statistik för åren 2006–2009. Utredningen konstaterade att antalet beslut om förundersökningsbegränsning hade ökat från 30 000 beslut år 2006 till 41 000 beslut år 2009. Cirka 85 procent av besluten var beslut att lägga ned en förundersökning. Antalet beslut om att inte inleda förundersökning på grund av förundersökningsbegränsning varierade mellan 5 500 och 6 300 under de aktuella åren. Åtalsprövningsreglerna var den främsta anledningen till förundersökningsbegränsning inledningsvis. Under pågående förundersökning fattades enligt utredningen beslut om förundersökningsbegränsning oftast för att personen misstänktes eller hade dömts för annat brott. (Jfr SOU 2017:7 s. 56 f.)

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Regeringen beslutade den 7 april 2016 att låta en särskild utredare analysera hur handläggningen av stora brottmål med omfattande bevisning ska kunna moderniseras och effektiviseras med bevarade krav på rättssäkerhet (dir. 2016:31). Utredningen om processrätt och stora brottmål (Ju 2016:10) överlämnade delbetänkandet *Straffprocessens ramar och domstolens beslutsunderlag i brottmål – en bättre hantering av stora mål* (SOU 2017:7) i februari 2017. I betänkandet föreslås två huvudinriktningar i arbetet för en modernisering och effektivisering av handläggningen av stora brottmål: att reglerna om straffprocessens ramar utreds och att reglerna om vad som ska gälla för domstolens beslutsunderlag ses över. Utredningen uttalar bl.a. följande (s. 151).

Det behov av att kunna prioritera i brottsutredningar som har funnits ända sedan rättegångsbalken infördes har stegvis lett till en rättsutveckling med åtalsregler som innehåller lämplighetsbedömningar av olika slag. Ändringarna har haft såväl kriminalpolitiska (exempelvis hänsyn till särskilda omständigheter i det enskilda fallet) som processekonomiska (nödvändiga prioriteringar av arbetsresurser) motiv. Utvecklingen har inneburit att det i dag finns goda möjligheter att göra prioriteringar inom ramen för gällande rätt. Det har under vårt utredningsarbete inte framkommit något som tyder på att det finns ett behov av att överväga förändringar på ett generellt plan av nuvarande ordning med förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse.

Däremot har vi noterat behovet av ett lagstöd för att bättre kunna avgränsa brottmål med utgångspunkt i förutsättningarna i det enskilda ärendet. Vår uppfattning är, med hänvisning till de överväganden om en större processuell betydelse för parternas positioner i straffprocessen som vi har utvecklat i det föregående, att det bör övervägas om åklagaren ska ges utökade befogenheter att prioritera förundersökningens omfattning och inriktning i förhållande till den misstänktes medverkan i utredningen av brottsmisstankar mot honom eller henne. Det som vi i första hand föreslår bör utredas är alltså i vilken utsträckning den misstänktes medverkan i förundersökning som rör egen brottslighet ska påverka vilka prioriteringar

som åklagaren kan besluta om vid förundersökningen (överenskommelser inför åtal).

Den 5 december 2017 lämnade Utredningen om processrätt och stora brottmål delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98). Betänkandet innehåller förslag på nya bevisregler i brottmål om att det ska införas utökade möjligheter att använda dokumenterade förhör som bevisning i domstol, vilket kan minska risken för press och hot mot förhörspersoner. Utredningen föreslår en bevisreform med två delar.

- Det ska införas utökade möjligheter att ta upp berättelser vid förhör i rätten under förundersökningen eller förberedelsen av brottmålet. Dessa berättelser ska sedan kunna användas som bevis i rättegången. Det kan handla om förhör med målsägande, misstänkta och vittnen.
- Det ska införas utökade möjligheter att använda berättelser som lämnats under förundersökningen, t.ex. i polisförhör, som bevisning vid rättegångar. Detta förutsätter att det finns en ljud- och bildupptagning av berättelsen.

Utredningen bedömer att de presenterade förslagen bl.a. kommer att leda till en mer effektiv brottmålsprocess, kortare häktningstider, minskad restriktionsanvändning, ett effektivare brottsutredningsarbete, bättre förutsättningar för materiellt riktiga domar och minskad risk för press och hot mot förhörspersoner. Betänkandet, som har remitterats, bereds vidare inom Regeringskansliet.

Regeringen beslutade den 9 november 2017 om tilläggsdirektiv för Utredningen om processrätt och stora brottmål (dir. 2017:109). Övervägandena ska ske inom ramen för en bibehållen grundprincip om obligatorisk åtalsplikt och en vidmakthållen objektivitetsplikt för åklagare. Syftet med uppdraget är att skapa ytterligare möjligheter att begränsa de största målens omfattning och att säkerställa en effektiv och rättssäker förundersökning och förberedelse av alla brottmål, med särskild inriktning på stora och komplicerade mål. Utredningen ska bl.a. ta ställning till om parterna i ett mål bör få ett större inflytande under förundersökningen och under förberedelsen av brottmålet. Dessutom ska utredningen se över om det bör införas utökade möjligheter till skriftliga inslag i domstolens prövning av brottmål, bl.a. genom att se över möjligheterna att avgöra mål utan huvudförhandling i domstol. Uppdraget ska i den del som omfattas av tilläggsdirektiven redovisas senast den 9 maj 2019.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är mycket angeläget att anmälda brott skyndsamt klaras upp. Utskottet anser emellertid att nuvarande bestämmelser om bl.a. förundersökningsbegränsning framstår som ändamålsenliga och väl avvägda. En förundersökning får läggas ner exempelvis om fortsatt utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse och det

dessutom kan antas att brottets straffvärde inte överstiger fängelse i tre månader. Skäl som kan tala mot en förundersökningsbegränsning i det enskilda fallet är bl.a. brottets allvar, omständigheterna vid brottets begående samt brottsoffrets ställning eller att det behövs ett klagörande av ett osäkert rättsläge. Utskottet noterar även att det enligt den bedömning som Utredningen om processrätt och stora brottmål redovisat 2017 inte har framkommit något som tyder på att det finns ett behov av att överväga förändringar på ett generellt plan av nuvarande ordning med förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse. Det har heller inte i övrigt framkommit något som ger anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar. Därför avstyrks motionerna 2017/18:3569 (M) yrkande 13, 2017/18:3738 (M) yrkande 6 och 2017/18:3739 (M) yrkande 13.

Frihetsberövande utan föregående domstolsprövning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en översyn av möjligheterna att inrätta ett system som innebär att personer för ett antal förseelser ska kunna bli satta i arrest för en kortare tid utan rättegång.

Motionen

I motion 2017/18:3528 av Josef Fransson (SD) föreslås att regeringen tillsätter en utredning om hur ett system kan inrättas som innebär att personer för ett antal förseelser ska kunna bli satta i arrest för en kortare tid utan rättegång.

Bakgrund

Gällande rätt

Om en annan myndighet än en domstol har berövat någon friheten med anledning av brott eller misstanke om brott, ska han eller hon enligt 2 kap. 9 § regeringsformen kunna få frihetsberövandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål. Enligt 11 § andra stycket ska en rättegång genomföras rättvist och inom skäligen tid.

Reglerna om häktning finns i 24 kap. RB. På åklagarens begäran får den person häktas som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Dessutom krävs att – med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet – någon av följande omständigheter föreligger (1 § första stycket):

1. Det finns en risk för att den misstänkte avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara). Med detta menas att den

- misstänkte lämnar sin bostads- eller vistelseort eller på något annat sätt håller sig undan, i avsikt att undgå lagföring eller straff.
2. Det finns en risk för att den misstänkte genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara). Med detta avses att den misstänkte gör sig av med spår efter brottet eller förstör eller gömmer föremål som kommit åt genom brottet eller annars har betydelse för utredningen. Det kan även handla om att den misstänkte påverkar någon som kan lämna upplysningar i saken, t.ex. ett vittne, på ett sätt som är till nackdel för utredningen.
 3. Det finns en risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara). Detta innebär att det finns risk för återfall inom en ganska kort tidsrymd, dvs. innan han eller hon har hunnit lagföras för det första brottet. Det ska dessutom avse återfall i brott som är besläktade med eller har samband med det häktningsgrundande brottet. Särskilt ska beaktas om det finns risk för återfall i brott som riktar sig mot eller medför fara för någon annans liv, hälsa eller egendom eller i övrigt allvarligt kränker någon annans personliga integritet.

Om det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år för brottet ska häktning ske, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas (1 § andra stycket). Om det kan antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter får häktning inte ske (1 § fjärde stycket).

Häktning får endast ske om skälen för detta uppväger det intrång eller men i övrigt som häktning innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (1 § tredje stycket). Denna regel kallas för proportionalitetsprincipen och ger uttryck för att minsta möjliga tvång ska användas för att nå det avsedda syftet med frihetsberövandet. Regeln innebär att häktning endast får användas om syftet med åtgärden inte kan tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder.

Häktning för mindre allvarliga brott får ske under de förutsättningar som anges i 2 §. Om en person som på sannolika skäl är misstänkt för brott är okänd och vägrar att uppge sitt namn och sin hemvist eller om hans eller hennes uppgift om detta kan antas vara osann får personen häktas oberoende av brottets beskaffenhet. Detsamma gäller om en person saknar hemvist inom riket och det finns risk för att han eller hon genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff.

Även den som endast är skäligen misstänkt för brott kan häktas (3 §). Skälig misstanke är en lägre misstankegrad än sannolika skäl. För att sådan häktning ska få ske krävs, utöver att förutsättningarna för häktning i övrigt är uppfyllda, att det bedöms vara av synnerlig vikt att den misstänkte tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning. Detta kallas utredningshäktning och får inte pågå under längre tid än en vecka. För att fortsatt häktning i tiden därefter ska vara tillåten krävs att misstankegraden når upp till sannolika skäl.

Beslut att häkta någon meddelas av domstol. Samtidigt ska domstolen, om åklagaren begär det, pröva om den häktades kontakter med omvärlden ska få

inskränkas (5 a §). Om domstolen bifaller en sådan begäran får åklagaren tillstånd att meddela restriktioner.

Om det finns skäl att anhålla någon, får personen anhållas i avvaktan på rättens prövning av häktningsfrågan. Om det inte finns fulla skäl till häktning men den misstänkte är skäligen misstänkt för brottet, får personen anhållas, om det är av synnerlig vikt att personen tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning. Det är åklagaren som meddelar beslut om anhållande (6 §).

Om det finns skäl att anhålla någon, får en polisman i brådskande fall gripa henne eller honom även utan anhållningsbeslut (7 §). Har någon gripits enligt 7 §, ska han eller hon så snart som möjligt förhöras av en åklagare eller av en polisman eller annan anställd vid Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten som myndigheten har utsett. Har åklagaren inte redan underrättats om frihetsberövandet, ska det skyndsamt anmälas till honom eller henne. Åklagaren ska efter förhöret omedelbart besluta om den misstänkte ska anhållas. Anhålls inte den misstänkte, ska åklagaren omedelbart häva beslutet om gripande. Innan åklagaren har underrättats om frihetsberövandet, får beslutet om gripande hävas av Polismyndigheten, om det är uppenbart att det inte finns skäl för fortsatt frihetsberövande. I omedelbar anslutning till gripandet får beslutet under samma förutsättningar hävas även av den polisman som har fattat beslutet (8 §). Om det inte längre finns skäl för ett anhållningsbeslut, ska åklagaren omedelbart häva beslutet (10 §).

Häktningsframställning ska göras utan dröjsmål och senast kl. 12 tredje dagen efter anhållningsbeslutet (12 §). Har en häktningsframställning gjorts, ska rätten utan dröjsmål hålla förhandling i häktningsfrågan. Häktningsförhandlingen får aldrig hållas senare än fyra dygn efter det att den misstänkte greps eller anhållningsbeslutet verkställdes (13 §).

Sedan häktningsförhandlingen avslutats ska rätten omedelbart meddela beslut i häktningsfrågan. Rätten ska omedelbart häva anhållningsbeslutet om häktning inte beslutas (16 §).

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Häktes- och restriktionsutredningen lämnade i augusti 2016 betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Betänkandet innehåller förslag som syftar till att minska användningen av häktning och restriktioner. Utredningen föreslår bl.a. att man ska inrätta två nya alternativ till häktning: hemarrest och områdesarrest. Vidare föreslår utredningen att häktningstiderna ska begränsas genom tidsfrister. En misstänkt ska kunna vara häktad högst sex månader innan åtal väcks. Undantag kan göras om det finns synnerliga skäl. Om den häktade är under 18 år ska tidsfristen i stället vara tre månader, och undantag ska tillåtas endast om det är absolut nödvändigt. Ytterligare ett förslag innebär att domstolarnas restriktionsprövning ska bli mer omfattande. Förslagen har remitterats. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringskansliet har redovisat att regeringen avser att

lämna propositionen Färre i häkte och minskad isolering till riksdagen senast i september 2018.

Tidigare utskottsbehandling

I sammanhanget kan konstateras att Konstitutionsutskottet i betänkande 2017/18:KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse instämde i chefsJO:s påpekande om vikten av att grundläggande rättsstatliga principer ska tillämpas också i förhållande till personer som frihetsberövats på grund av brott. Konstitutionsutskottet fann även anledning att på nytt påminna om att det är en central fråga i en rättsstat att ingen sitter frihetsberövad utan laglig grund. Konstitutionsutskottet framhöll att principerna om legalitet, proportionalitet, ändamål och behov ska iaktas vid alla former av tvångsåtgärder som myndigheter vidtar mot enskilda.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är inte berett att ställa sig bakom vad som anförs i motion 2017/18:3528 om en översyn av hur ett system kan inrättas som innebär att personer för ett antal förseelser ska kunna bli satta i arrest för en kortare tid utan rättegång. Motionsyrkandet avstyrks.

Jourdomstolar och snabbare lagföring

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om jourdomstolar och om åtgärder för att effektivisera hanteringen av stöldbrott i butik, bl.a. genom ett återinförande av den s.k. snattofonen.

Jämför reservation 8 (SD, -), 9 (C, L) och 10 (M, C, L, KD).

Motionerna

Jourdomstolar

I partimotion 2017/18:3576 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 22 föreslås att jourdomstolar för snabbare handläggning av brottmål ska införas. Thomas Finnborg och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M) efterfrågar i motion 2017/18:2127 yrkande 4 en översyn av lagstiftningen och möjligheten att införa jourdomstolar. Ett liknande förslag finns i motion 2017/18:898 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -), där motionärerna efterfrågar ”snabbdomstolar” som ska kunna pröva enklare brottmål där det är aktuellt att utvisa den tilltalade.

Annie Lööf m.fl. (C) föreslår i partimotion 2017/18:3685 yrkande 15 att jourdomstolar som gör att unga kriminella kan få en omedelbar reaktion på sina brott ska införas. Ett liknande förslag finns i motion 2017/18:3743

yrkande 6 av Sofia Damm (KD). I yrkande 7 föreslås att en sådan jourdomstol ska fatta såväl straffrättsliga som förvaltningsrättsliga beslut.

Effektivare hantering av stöldbrott m.m.

I motion 2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 2 föreslås att åtgärder för att effektivisera hanteringen av stöldbrott i butik ska övervägas. Ett liknande förslag finns i motion 2017/18:1527 yrkande 1 av Lars Beckman (M). I yrkande 2 föreslås att polisens arbete ska synliggöras bland allmänheten i förebyggande syfte.

Bakgrund

Förenklad utredning och den s.k. snattofonen

Bestämmelser om förundersökning finns främst i 23 kap. rättegångsbalken (RB) och förundersökningskungörelsen (1947:948). Av 23 kap. 22 § RB framgår att en formell förundersökning inte behöver genomföras, om det ändå finns tillräckliga skäl för åtal och det gäller ett brott som inte kan antas leda till någon annan påföljd än böter. Bestämmelsen tar i första hand sikte på situationer där brott kan utredas direkt på platsen. De praktiska konsekvenserna av att man avstår från en förundersökning är främst att det inte behövs något protokoll, att den misstänkte inte behöver delges misstanke och att han eller hon inte heller behöver få del av utredningen.

En metod som används för att ta upp anmälan och förhöra den misstänkte är den s.k. snattofonen. Metoden innebär att det möjliggörs en omedelbar telefonkontakt mellan polisen och den misstänkta snattaren. På så vis kan ärendet ofta färdigställas direkt utan att polisen behöver åka till platsen eller att någon behöver kontaktas i efterhand. Det kan dock nämnas att metoden kritiserats av bl.a. Justitieombudsmannen (JO 2000/01 s. 137 f.). JO menade bl.a. att ett ingripande av en butikskontrollant mot en person som misstänks för snatteri är att betrakta som ett envarsgripande enligt bestämmelsen i 24 kap. 7 § andra stycket RB. Den som har blivit föremål för ett envarsgripande ska enligt den bestämmelsen skyndsamt överlämnas till en polisman. Ett sådant överlämnande kunde enligt JO inte ske genom ett telefonsamtal. Beredningen för rättsväsendets utveckling delade i betänkandet SOU 2002:44 JO:s uppfattning och föreslog en lag om försöksverksamhet med förenklad handläggning vid snatteribrott. På grundval av betänkandet föreslog regeringen i en lagrådsremiss 2005 att ett överlämnande skulle kunna ersättas av en anmälan per telefon och att polisen vid telefonsamtalet skulle ha att pröva om gripandet skulle hävas. Lagrådet uttalade bl.a. att något lagstiftningsbehov inte torde finnas för att befria den gripande från ett ovillkorligt krav på att fysiskt överlämna den gripne till närmaste polisman. Lagrådet förklarade sig inte kunna godta förslaget, och som avslutande skäl angav Lagrådet att det fanns oklarheter om den rättsliga grunden för förslaget och om hur den tilltänkta ordningen för brottsutredningen skulle förankras

författningsmässigt. Lagrådets kritik ledde till att regeringen inte lade fram någon proposition i ämnet.

Dåvarande Rikspolisstyrelsen meddelade därefter föreskrifter och allmänna råd om en förenklad handläggningsrutin i fråga om snatteribrott (RPSFS 2005:10) som syftar till att få till stånd en rättssäker och enkel handläggning av butikssnatterier. Systemet ska fungera så att t.ex. en butikskontrollant som ertappat en snattare ringer till en särskilt utsedd polis och redogör för hans eller hennes iakttagelser av händelsen och, i förekommande fall, den identitetskontroll som gjorts. Hos polisen görs en noggrann kontroll av den misstänktes identitet genom kontrollfrågor och slagningar i olika register. Om den misstänkte samtycker till att brottsutredningen färdigställs per telefon, antecknas butikskontrollantens redogörelse för sina iakttagelser och hålls ett telefonförhör med den misstänkte. Utredningen kan på detta sätt slutföras i ett sammanhang och omedelbart överlämnas till åklagaren.

Reglerna i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare innebär att den förenklade handläggningen inte är tillämplig vid utredning av brott där den misstänkta gärningsmannen inte har fyllt 15 år. Är den misstänkte under 18 år har polisen som huvudregel en skyldighet att underrätta vårdnadshavaren eller någon annan person som svarar för den unges vård och fostran samt socialtjänsten och kalla till förhör som hålls med den unge. Något förhör per telefon kan därför inte genomföras med den unge inom ramen för den förenklade handläggningsrutinen, men en anmälan kan tas upp, den unge tillfrågas om sin identitet och de kontroller görs som krävs för att säkerställa identiteten.

I januari 2017 beslutade chefen för Nationella operativa avdelningen inom Polismyndigheten att ett pilotprojekt ska genomföras i Polisregion väst om distansutredningar av personer som är misstänkta för snatteri. Pilotprojektet skulle enligt beslutet inledas senast den 31 mars 2017 och bedrivas längst till den 31 december 2017. Projektledaren för pilotprojektet lämnade information till utskottet om att förhör med personer som är misstänkta för snatteri inom ramen för projektet skulle hållas av polis via videolänk. Ungdomar under 18 år skulle med hänsyn till de särskilda bestämmelser som gäller för unga lagöverträdare inte omfattas av projektet. Inom ramen för pilotprojektet skulle man testa och följa upp utredningar av personer som är misstänkta för snatteri med fokus på arbetssätt, teknik, operativ resurs (utredare och förundersökningsledare) och lagföring (åklagare och domstol). Uppföljningen ska visa om arbetssättet och tekniken medför effektivare hantering och lagföring av s.k. snatteribrott. Den ska bl.a. ligga till grund för beslut om huruvida arbetssättet och tekniken för distansutredningar ska införas vid regionernas utredningsverksamhet under 2018 (se bet. 2016/17:JuU17). Uppföljningen ska redovisas för Nationella operativa ledningsgruppen våren 2018.

Av Polismyndighetens årsredovisning 2017 framgår att medarbetarinitiativet Trygg i butik använts som metod för att minska antalet stölder från butiker. Syftet med metoden har varit att skapa en närmare

samverkan mellan näringsidkare och polis för ett effektivare brottsförebyggande arbete. Under 2017 lanserades ett metodstöd för att sprida en enhetlig metod i hela landet. I exempelvis Polisregion väst har arbetet med Trygg i butik främst bedrivits i köpcentrumet Nordstan i Göteborg. Under perioden januari–augusti 2017 minskade antalet inkomna ärenden om butikstillgrepp i köpcentrumet med ca 65 procent jämfört med motsvarande period 2016. Det totala antalet inkomna ärenden om tillgrepp i butik minskade under 2017 med ca 7 procent. Det är enligt Polismyndigheten svårt att säga i vilken omfattning det minskade antalet ärenden beror på en minskad anmälningsbenägenhet respektive positiva effekter av Trygg i butik. Där metoden Trygg i butik har använts finns det dock tydliga tecken på en positiv effekt.

Brottsbeteckningen snatteri har ersatts med ringa stöld genom lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2017 (prop. 2016/17:131, bet. 2016/17:JuU13, rskr. 2016/17:272).

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Justitie- och migrationsministern beslutade den 17 januari 2017 att ge en utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott, exempelvis särskilda snabbförfaranden och jourdomstolar (Ju 2017:A). Uppdraget ska ha särskilt fokus på unga som begår brott och personer som återkommande begår nya brott. I uppdraget ingår att överväga åtgärder hos polis, åklagare och domstol inom ramen för det befintliga brottmålsförfarandet, att överväga att införa särskilda snabbförfaranden för brottsutredning och prövning i domstol samt att föreslå hur en ordning med jourdomstolar kan utformas och överväga om en sådan bör inrättas. Utredaren ska också särskilt identifiera åtgärder för en snabbare lagföring som kan genomföras omedelbart. I uppdraget har ingått att utredaren i en delredovisning ska lämna förslag på hur ett försöksprojekt skulle kunna utformas för att genomföra dessa. I övrigt ska uppdraget redovisas i april 2018.

Uppdraget delredovisades i augusti 2017 i departementspromemorian En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål (Ds 2017:36). I promemorian lämnas förslag om en försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål som syftar till att brott ska kunna utredas och lagföras på kortare tid än i dag. Försöksverksamheten föreslås inledas genom dels uppdrag till myndigheter i rättskedjan om utökad samverkan och förändrade arbetssätt, dels vissa förordningsändringar. Försöksverksamheten föreslås därefter utökas med en möjlighet att på försök använda ett nytt delgivningssätt.

Regeringen beslutade den 19 oktober 2017 att ge Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården, Domstolsverket, Attunda tingsrätt och Solna tingsrätt i uppdrag att, med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet, i norra Stockholm förbereda och genomföra en

försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål. I ett första steg är målsättningen att brott ska kunna utredas och lagföras inom ca tio veckor från polisens ingripande och i ett andra steg inom ca två till sex veckor. Brottsförebyggande rådet ska följa och utvärdera verksamheten, som ska pågå t.o.m. den 31 december 2019.

Promemorians förslag om att på försök införa ett nytt delgivningssätt – tillgänglighetsdelgivning – i försöksverksamheten behandlas i regeringens proposition 2017/18:67 Tillgänglighetsdelgivning – försök med ett nytt delgivningssätt för snabbare handläggning av brottmål. Förslaget syftar till att skapa en effektivare handläggning av brottmål och snabbare lagföring av brott. Delgivningssättet innebär att delgivning sker genom att stämning och andra handlingar i ett brottmål hålls tillgängliga vid tingsrätten från en i förväg bestämd tidpunkt. Den misstänkte ska vid ett personligt sammanträffande med polis eller åklagare ha delgetts information om denna tidpunkt och om vid vilken tingsrätt handlingarna hålls tillgängliga. Tillgänglighetsdelgivning ska få användas på försök vid de tingsrätter som regeringen bestämmer. Den nya lagen ska träda i kraft den 1 maj 2018. Utskottet tillstyrkte i betänkande 2017/18:JuU23 regeringens förslag. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2017/18:206).

Uppdraget att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott slutredovisades den 18 april 2018. I departementspromemorian Snabbare lagföring (2018:9) föreslås bl.a. att en försöksverksamhet med ett snabbförfarande för unga lagöverträdare ska införas i syfte att åstadkomma en snabbare lagföring för personer under 18 år. Vidare föreslås att en ny häktningsbestämmelse ska införas som möjliggör häktning oavsett brottets straffskala, om det finns risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet och påföljden inte endast kan antas leda till böter. Det föreslås även att åtal i vissa fall ska få beslutas utan att den misstänkte och försvararen dessförinnan fått möjlighet att ta del av förundersökningsmaterialet eller fått möjlighet att begära komplettering av förundersökningen. Det pågående försöksprojektet om ett snabbförfarande i brottmål för vuxna lagöverträdare föreslås också utvidgas geografiskt och förlängas i ytterligare två år. Utredningen har kommit fram till att syftet med jourdomstolar, dvs. att uppnå en snabbare lagföring, kan uppnås på andra mer verksamhets- och kostnadseffektiva sätt, t.ex. genom de snabbförfaranden som föreslås i promemorian (s. 11–19).

Det kan i detta sammanhang även nämnas att justitie- och inrikesministern den 19 januari 2018 beslutade att ge en utredare i uppdrag att bl.a. överväga på vilket sätt systematiska inslag i stöld- och häleribrottslighet kan beaktas ytterligare och om, och i så fall på vilket sätt, personer vid straffansvar ska kunna stängas ute från t.ex. butikslokaler (Ju2018/00533/LP). Oavsett vilka bedömningar övervägandena leder fram till ska utredaren lämna författningsförslag till bl.a. nya brott som tar sikte på systematiska stölder respektive hälerier och en möjlighet att vid straffansvar stänga personer ute från t.ex. butikslokaler. Uppdraget ska redovisas senast den 18 januari 2019.

Tidigare utskottsbehandling m.m.

Motionsyrkanden om jourdomstolar och om åtgärder för att effektivisera hanteringen av stöldbrott i butik, bl.a. genom att återinföra den s.k. snattofonen, behandlades i utskottets betänkande 2016/17:JuU17 (s. 31). Utskottet ansåg att det är angeläget att butiksstölder och andra mängdbrott kan utredas och lagföras på ett effektivt sätt. Utskottet såg därför positivt på att regeringen tagit initiativ till att se över bl.a. frågan om särskilda snabbförfaranden för brottsutredning och införande av jourdomstolar. Utskottet noterade vidare att ett pilotprojekt om distansutredningar av personer som är misstänkta för snatteri inom kort skulle inledas av Polismyndigheten. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att det inte fanns skäl till något tillkännagivande till regeringen med anledning av motionerna.

Motioner om snabbare lagföring av unga som begått brott behandlades i utskottets betänkande 2016/17:JuU21 (s. 15 f.). Utskottet konstaterade då att liknande motionsyrkanden tidigare hade behandlats och avstyrkts i föregående års betänkande om unga lagöverträdare (bet. 2015/16:JuU23). Utskottet ansåg att det fortfarande var angeläget att handläggningstiden för ungdomsbrott är så kort som möjligt. Därför menade utskottet att det var positivt att regeringen nyligen gett en utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott och som särskilt ska fokusera på bl.a. unga. Detta arbete borde enligt utskottet inte föregripas. Utskottet avstyrkte motionerna.

Det kan i detta sammanhang även nämnas att riksdagen har tillkännagett att en ny brottsrubricering som tar sikte på systematiska stölder bör införas, och att det är viktigt att regeringen vidtar åtgärder som leder till att man vid bedömningen av straffvärdet för ett upprepat antal stölder av ringa slag ser dessa i sitt sammanhang, så att påföljden därmed kan stå i bättre proportion till den samlade brottsligheten (bet. 2015/16:JuU18 punkt 30, rskr. 2015/16:196 och bet. 2016/17:JuU13 punkt 8, rskr. 2016/17:272). Vidare kan nämnas att riksdagen beslutat ett tillkännagivande med innebörd att regeringen bör låta göra en översyn av möjligheten att införa någon form av tillträdesförbud till butiker för personer som gång efter gång stjäl eller på annat sätt uppför sig illa (bet. 2016/17:JuU16 punkt 42, rskr. 2016/17:211).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser fortfarande att det är angeläget att butiksstölder och andra mängdbrott kan utredas och lagföras på ett effektivt sätt. Utskottet ser därför positivt på att regeringen tagit initiativ till att se över bl.a. frågan om särskilda snabbförfaranden för brottsutredning och införande av jourdomstolar, med särskilt fokus på unga som begår brott och på personer som återkommande begår nya brott. Som framgår ovan har riksdagen nyligen ställt sig bakom regeringens förslag om att på försök införa ett nytt delgivningssätt som syftar till att skapa en effektivare handläggning av brottmål och snabbare lagföring av brott. Utredaren har i dagarna även lämnat ett förslag till åtgärder som syftar

till att skapa en snabbare lagföring av brott. Utskottet noterar vidare att det där metoden Trygg i butik har använts för att minska antalet stölder ur butik finns tydliga tecken på en positiv effekt, liksom att Polismyndigheten har genomfört ett pilotprojekt om distansutredningar av personer som är misstänkta för ringa stöld. Mot denna bakgrund, och särskilt för att inte föregripa det pågående utrednings- och beredningsarbetet, vidhåller utskottet sitt tidigare ställningstagande och avstyrker därmed motionerna 2017/18:898 (SD, -), 2017/18:2127 (M) yrkande 4, 2017/18:3576 (L) yrkande 22, 2017/18:3685 (C) yrkande 15 samt 2017/18:3743 (KD) yrkandena 6 och 7 om jourdomstolar. Utskottet avstyrker av samma skäl motionerna 2017/18:1527 (M) yrkandena 1 och 2 samt 2017/18:3738 (M) yrkande 2 om effektivare hantering av stöldbrott m.m.

Familjedomstol

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en översyn av införandet av speciella familjedomstolar.

Motionen

I motion 2017/18:322 av Björn Rubenson (KD) föreslås att införandet av speciella familjedomstolar ska utredas.

Bakgrund

Gällande rätt

Frågor om vårdnad, boende eller umgänge tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Sådana frågor kan tas upp även i samband med äktenskapsmål. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt (6 kap. 17 § föräldrabalken).

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Regeringen beslutade i april 2008 att tillsätta en särskild utredare för att analysera om det fanns behov av särskilda åtgärder för vissa måltyper i organisatoriskt eller processuellt hänseende för att åstadkomma särskild snabbhet eller särskild kompetens i domstolsförfarandet. Analysen skulle omfatta alla måltyper som förekommer vid domstolar (dir. 2008:49). Målutredningen överlämnade i juni 2010 betänkandet Mål och medel – särskilda åtgärder för vissa måltyper i domstol (SOU 2010:44). Utredningen uttalade bl.a. att behovet av särskild kompetens i domstolsförfarandet var tydligt för de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen och ärendena. Utredningen förordade en

koncentration av de immaterialrättsliga, konkurrensrättsliga och marknadsföringsrättsliga målen och ärendena. Utredningen rekommenderade vidare alla domstolar att kartlägga vilka särskilda kunskaper och erfarenheter inom olika rättsområden som fanns representerade bland domarna på domstolen. Utifrån den kartläggningen borde domstolen, enligt utredningen, överväga behovet av att organisera verksamheten så att vissa typer av mål handläggs av en mindre andel av domarna, s.k. domstolsintern specialisering.

Regeringen beslutade därefter, i juni 2014, att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utvärdera 2006 års vårdnadsreform (dir. 2014:84). En huvuduppgift var att undersöka hur reglerna om vårdnad, boende och umgänge tillämpas och att ta ställning till om de behöver ändras för att reformens grundläggande syfte – att stärka barnrättsperspektivet – ska uppnås. I uppdraget ingick att ta ställning till bl.a. om det finns behov av åtgärder för att stärka kompetensen vid handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge. 2014 års vårdnadsutredning (Ju 2014:14) överlämnade betänkandet *Se barnet!* (SOU 2017:6) i februari 2017. Enligt utredningens bedömning bör det inte införas särskilda behörighetskrav för domare att handlägga mål om vårdnad, boende och umgänge. I stället föreslås att det även fortsättningsvis ska vara upp till varje domstol att avgöra hur organisationen närmare ska vara utformad. Utredningen uttalar bl.a. följande (s. 489).

Det är viktigt att familjerättssekreterare och domare har tillräcklig kompetens. Under vårt arbete har aktörer framfört att ett sätt att höja kompetensen är att införa speciella familjedomare. Vi menar att en sådan specialisering skulle ha flera positiva effekter. En spetskompetens skulle uppnås och handläggningen av mål och ärenden skulle sannolikt bli mer likriktad och effektiv. Samtidigt finns det omständigheter som talar mot speciella behörighetskrav för domare som handlägger familjemål. Inte minst det faktum att domstolarna är olika stora medför att de organisatoriska förutsättningarna varierar mellan dem. Det finns en klar risk för att ett krav på särskilt utsedda domare skulle få begränsat genomslag i praktiken. Erfarenheter från försöken att koncentrera ungdomsmålen till vissa domare talar för det [...]. Familjemålen är många och det finns en risk att de kan bli påfrestande att hantera. Även det talar för att fördela målen på så många som möjligt. Även om det finns positiva effekter av en ökad specialisering menar vi att det även fortsättningsvis bör vara upp till varje domstol att avgöra hur organisationen närmare ska vara utformad. De positiva effekter som specialisering av domare kan medföra bör dock tas till vara. Det är också eftersträvsvärt att de domare som hanterar vårdnadsfall har ett intresse för målypen.

Betänkandet, som har varit ute på remiss, bereds för närvarande vidare inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Det är viktigt att bl.a. domstolarna har tillräcklig kompetens i frågor som rör vårdnad, boende eller umgänge. Som framgår ovan pågår beredning av

betänkandet från 2014 års vårdnadsutredning. Utskottet vill inte föregripa denna och avstyrker därför motion 2017/18:322 (KD) om en översyn av införandet av speciella familjedomstolar.

Vittnen och rättsligt giltiga förhör

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om anonymitet för vittnen och om förstärkt vittnesskydd och vittnesstöd samt om att förhör under förundersökningen ska kunna läggas fram som bevis i rättegången i form av rättsligt giltiga förhör.

Jämför reservation 11 (M, C, L, KD), 12 (SD, -), 13 (L, KD) och 14 (SD, -).

Motionerna

Vittnesskydd m.m.

Lars-Arne Staxäng (M) efterfrågar i motion 2017/18:1271 yrkande 1 ett förstärkt vittnesskydd och ett rättsväsende som tydligt markerar mot de som skrämmer vittnen. Motionären pekar särskilt på problemet med att personuppgifterna om den som vittnar i en domstol blir offentliga. I motion 2017/18:1765 (M) efterfrågar Finn Bengtsson (M) en utredning av befintliga vittnesskyddsåtgärder och deras effektivitet samt en bred inventering av åtgärder för att förbättra skyddet för vittnen. Ett liknande förslag lämnas i partimotion 2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 33. Motionärerna anför bl.a. att skyddsåtgärder bör utvecklas och sättas in i fler fall än i dag. I yrkande 32 framhåller motionärerna betydelsen av mer information om vikten av att vittna och påpekar att det är angeläget att samhället reagerar på otillbörlig påverkan av vittnen.

Anonyma vittnen

I motion 2017/18:884 av Adam Martinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3 efterfrågas en översyn av hur vittnen ska kunna lämna sina vittnesmål anonymt i syfte att införa möjlighet till anonyma vittnesmål från bl.a. poliser. Även i motion 2017/18:1235 av Margareta Cederfelt (M) framförs ett liknande förslag. Jan Björklund m.fl. (L) efterfrågar i partimotion 2017/18:3576 yrkande 23 en utredning av möjligheten till anonyma vittnesmål. Motionärerna anför att en åtalad person inte bör ges tillgång till ett vittnes personuppgifter. I motion 2017/18:3849 föreslår Andreas Carlson m.fl. (KD) i yrkande 14 att en utredning ska se över hur vittnen i vissa fall ska få lämna sina vittnesmål anonymt i domstolsförhandlingar, bl.a. om det finns allvarliga hot från gäng.

Rättsligt giltiga förhör

I motion 2017/18:888 begär Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) i yrkande 13 att förhör under förundersökningen ska kunna läggas fram som bevis i rättegången i form av rättsligt giltiga förhör.

Bakgrund

Allmänt om vittnen

Bestämmelser om vittnen finns i 36 kap. rättegångsbalken (RB). Den som ska höras som vittne ska vid vite kallas att infinna sig vid förhandling inför rätten. Innan vittnet ska höras ska han eller hon uppge sitt fullständiga namn och, om det behövs, ålder, yrke och hemvist. Rätten ska också försöka klargöra om det finns några omständigheter, t.ex. vittnets förhållande till en part eller till saken, som kan ha betydelse för tilltron till vittnets berättelse (36 kap. 10 § RB).

Rätten kan besluta om att en part eller en åhörare inte får vara närvarande under vittnesförhöret om det finns anledning att anta att vittnet av rädsla eller annan orsak inte fritt berättar sanningen på grund av partens eller åhörarens närvaro. Om det är möjligt ska parten i ett sådant fall ges möjlighet att följa förhöret t.ex. genom en ljudöverföring (36 kap. 18 § RB).

I 5 kap. 10 § RB regleras under vilka förutsättningar ett vittne kan delta i rättegången genom telefon- eller videokonferens. Vid bedömningen av om det finns skäl för ett sådant deltagande ska rätten särskilt beakta de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om vittnet måste infinna sig i rättssalen. I motiven till bestämmelsen anges som ett exempel på när detta kan vara aktuellt att någon ska vittna i ett mål där de åtalade kan befaras vara knutna till organiserad brottslighet (prop. 2004/05:131 s. 94). En förutsättning för att rätten ska kunna besluta om ett deltagande genom telefon- eller videokonferens är att det inte är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter.

Innan ett vittne avger sin berättelse ska vittnet avlägga ed. Den som är under 15 år får inte avlägga ed. Om en nära släkting till den tilltalade ska vittna i ett brottmål, får den personen inte heller avlägga ed (36 kap. 3, 11 och 13 §§ RB).

Ett vittne ska lämna sin berättelse muntligen. Vid ett vittnesförhör får det som vittnet tidigare har berättat inför rätten eller inför åklagare eller Polismyndigheten läggas fram endast när vittnets berättelse vid förhöret avviker från vad han eller hon tidigare har berättat eller när vittnet vid förhöret förklarar att han eller hon inte kan eller vill yttra sig. Om förhöret avser någon som tidigare har hörts inför rätten och om det förra förhöret har dokumenterats genom en ljud- och bildupptagning ska förhöret inledas med en uppspelning av upptagningen om det inte är olämpligt (36 kap. 16 § RB).

Förhör under förundersökning

Under en förundersökning får förhör hållas med var och en som kan antas lämna uppgifter av betydelse för utredningen (23 kap. 6 § RB).

Övergrepp i rättssak

Den som med våld eller hot om våld angriper någon för att han eller hon gjort en anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet döms för övergrepp i rättssak till fängelse i högst fyra år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst två och i högst åtta år (17 kap. 10 § brottsbalken). Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2016 har försök, förberedelse och stämpling till dels övergrepp i rättssak, dels grovt övergrepp i rättssak kriminaliserats (prop. 2015/16:113 s. 48 f. och 93).

Polisen får enligt 2 a § polislagen (1984:387) bedriva särskilt personsäkerhetsarbete i fråga om vittnen och andra hotade personer. I samband med att bestämmelsen infördes anförde regeringen bl.a. att avsikten var att särskilt personsäkerhetsarbete skulle bedrivas i förhållande till en begränsad krets särskilt hotade personer som har rätt att stadigvarande vistas i landet. I första hand skulle arbetet bedrivas i förhållande till bevispersoner, dvs. misstänkta, tilltalade, målsägande och vittnen som medverkar i en rättegång eller förundersökning om grov eller organiserad brottslighet (prop. 2005/06:138 s. 13 f.). Åtgärder som kan vidtas är bl.a. rådgivning, skyddspaket med larmtelefon, bevakning, skyddat boende och ny identitet. Det finns också bestämmelser om sekretess för uppgifter om verksamhet som avser särskilt personsäkerhetsarbete. Den tystnadsplikten ges företräde framför meddelarfriheten.

Ett frågeförbud för sekretesskyddade uppgifter som kan röja en informatörs eller någon annan uppgiftslämnares identitet trädde i kraft den 1 april 2017 (prop. 2016/17:68, bet. 2016/17:JuU10, rskr. 2016/17:151). I den bakomliggande propositionen anges bl.a. att det är centralt för tilltron till rättsväsendet att en möjlighet att begränsa vittnesplikten inte används för att urholka den misstänktes rättssäkerhet. Den misstänktes insyn i utredningsmaterialet får inte begränsas på ett sådant sätt att han eller hon inte har möjlighet att ta del av allt material som ligger till grund för åtalet. Begränsningen av vittnesplikten får inte användas för att kringgå förbudet mot anonyma vittnen, dvs. det får inte förekomma att en informatörs uppgifter förmedlas genom vittnesförhör med en polis utan att informatörens identitet avslöjas. För att tydliggöra detta anges i 36 kap. 5 a § RB uttryckligen att vittnesplikten inte får begränsas i fråga om uppgiftslämnare vars uppgifter återopas till stöd för åtalet (prop. 2016/17:68 s. 77 f.).

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Regeringen beslutade den 1 december 2015 att låta en särskild utredare se över bestämmelserna om ordning i domstol och vid behov föreslå förändringar (dir. 2015:126). Utredningen om ordning och säkerhet i domstol (Ju 2015:15) överlämnade betänkandet Stärkt ordning och säkerhet i domstol (SOU 2017:46) i juni 2017. I betänkandet lämnas flera förslag som syftar till att vittnen och målsägande ska våga lämna sina uppgifter inför domstol. Det

föreslås utökade möjligheter att få delta i ett sammanträde genom videokonferens. För att skapa bättre förutsättningar för ordnade och säkra förhandlingar i mål där åhörarna annars hade stört ordningen eller med subtila medel försökt skrämja, hota och påverka parter och vittnen föreslås det även att åhörarna ska kunna hänvisas till en sidosal. Det föreslås även en utvidgad möjlighet att visa ut en part eller åhörare som utsätter en förhörsperson för påtryckningar. Förslagen, som har varit ute på remiss, bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Den 5 december 2017 lämnade Utredningen om processrätt och stora brottmål delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98). Betänkandet innehåller förslag på nya bevisregler i brottmål om att det ska införas utökade möjligheter att använda dokumenterade förhör som bevisning i domstol, vilket kan minska risken för press och hot mot förhörspersoner. Utredningen föreslår en bevisreform med två delar.

- Det ska införas utökade möjligheter att ta upp berättelser vid förhör i rätten under förundersökningen eller förberedelsen av brottmålet. Dessa berättelser ska sedan kunna användas som bevis i rättegången. Det kan handla om förhör med målsägande, misstänkta och vittnen.
- Det ska införas utökade möjligheter att använda berättelser som lämnats under förundersökningen, t.ex. i polisförhör, som bevisning vid rättegångar. Detta förutsätter att det finns en ljud- och bildupptagning av berättelsen.

Utredningen bedömer att de presenterade förslagen bl.a. kommer att leda till en mer effektiv brottmålsprocess, kortare häktningstider, minskad restriktionsanvändning, ett effektivare brottsutredningsarbete, bättre förutsättningar för materiellt riktiga domar och minskad risk för press och hot mot förhörspersoner. Betänkandet, som har remitterats, bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen beslutade den 9 november 2017 om tilläggsdirektiv för Utredningen om processrätt och stora brottmål (dir. 2017:109). Utredningen ska bl.a. ta ställning till om parterna i ett mål bör få ett större inflytande under förundersökningen och under förberedelsen av brottmålet. Dessutom ska utredningen se över om det bör införas utökade möjligheter till skriftliga inslag i domstolens prövning av brottmål, bl.a. genom att se över möjligheterna att avgöra mål utan huvudförhandling i domstol. Uppdraget ska i den del som omfattas av tilläggsdirektiven redovisas senast den 9 maj 2019.

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2017 Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket i uppdrag att återrapportera genomförandet av de förslag till åtgärder som myndigheterna har lämnat till regeringen. Uppdraget skulle redovisas i respektive årsredovisning för 2017 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 s. 47).

Av Brottsoffermyndighetens årsredovisning 2017 framgår att Rådet för Brottsofferfonden under hösten 2017 beslutade om bidrag till 77 lokala brottsofferjourers verksamhet för verksamhetsåret 2018. 50 ideella föreningar

som bedriver vittnesstödsverksamhet beviljades vittnesstödsbidrag för verksamhetsåret 2018. Personal från Brottsoffermyndigheten har under året besökt flera vittnesstödsverksamheter för möten med samordnarna.

Domstolsverket redovisar följande i Årsredovisning 2017 (s. 69).

Domstolsverket har under året bidragit med förslag på arbetssätt, rutiner och mallar som kan användas av domstolarna för att förbättra informationen om kommande och inställda förhandlingar till vittnesstödsverksamheten. Domstolsverket har även uppmärksammat domstolarna på vikten och behovet av att upprätta skriftliga lokala riktlinjer med de lokala vittnesstödsverksamheterna och uppmanat domstolarna att överväga att införa rutiner som innebär att målsägande och vittnen ombes att anmäla sig i receptionen vid ankomst och att det vid ankomsten finns personal tillgänglig som har möjlighet att informera om rättsprocessen och vilka trygghetsskapande åtgärder som domstolen kan erbjuda. Domstolsverket har även utvecklat de kallelsemallar som används av domstolarna så att möjligheten att få vittnesstöd framgår tydligt.

Brottsoffermyndigheten fick i regleringsbrevet för 2017 även i uppdrag att ta fram en webbaserad grundutbildning för nya vittnesstöd. Arbetet ska bedrivas i samråd med Domstolsverket och Brottsofferjouren Sverige. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2019. I budgetpropositionen för 2018 föreslår regeringen att anslaget till Brottsoffermyndigheten ska ökas med 1 000 000 kronor 2018 för uppdraget att ta fram en webbaserad grundutbildning för nya vittnesstöd (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 s. 47).

Regeringen beslutade den 13 december 2017 att ge Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att studera fenomenet tystnadskultur och brottet övergrepp i rättssak. Brå ska belysa mekanismerna bakom att tystnadskulturer uppstår och upprätthålls i exempelvis socialt utsatta områden och inom organiserad brottslighet, samt vid relations- och hedersvåld. Brå ska även, utifrån nationell och internationell kunskap, lämna förslag på hur tystnadskulturer och övergrepp i rättssak skulle kunna motverkas. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2019.

I svaret på skriftlig fråga 2017/18:638 om anonyma vittnen anförde justitie- och inrikesministern den 31 januari 2018 bl.a. följande.

Andreas Carlson har frågat mig om jag är överens med statsministern om att det är angeläget att "titta på olika sådana möjligheter" att införa anonyma vittnen.

Utgångspunkten för statsministern i intervjun i Sydsvenskan den 23 januari 2018 var att vi måste få fler att våga vittna mot kriminella, inte att öppna upp för ett system med anonyma vittnen. Han underströk också vikten av att väga möjliga åtgärder mot rättssäkerheten.

Det finns starka rättssäkerhetsskäl mot att tillåta anonyma vittnen. Det är grundläggande att den som är misstänkt för ett brott ska kunna granska och bemöta de uppgifter som lämnas till hans eller hennes nackdel. En sådan granskning blir mycket svår att göra om den misstänkte inte vet vem det är som har lämnat uppgifterna. Europadomstolen har dessutom fastslagit att en fällande dom inte får grundas enbart eller ens väsentligen

på anonyma vittnesmål. Effekten av att tillåta anonyma vittnen skulle därför bli mycket begränsad.

Regeringen är angelägen om att få fler personer att våga vittna. Hot och våld mot vittnen utgör ett allvarligt angrepp inte bara mot den enskilde, utan även mot rättssystemet i stort. Det är oacceptabelt att så sker och regeringen arbetar därför aktivt med att stärka stödet och skyddet för förhörspersoner.

Mot bakgrund av riksdagens tillkännagivande om att vittnen ska få information om möjligheterna till olika former av vittnesstöd (bet. 2015/16:JuU1 s. 12) har regeringen nyligen redogjort för att punkten inte är slutbehandlad. Regeringen har samtidigt redogjort för att den kommer att ta ställning till den fortsatta beredningen av ärendet efter att de beslutade uppdragen om återrapporering redovisats i respektive myndighets årsredovisning för 2017 (skr. 2017/18:75 punkt 46).

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet betonade senast i betänkande 2015/16:JuU19 s. 26 att bekämpningen av den grova organiserade brottsligheten är beroende av att vittnen vågar medverka i rättsprocesserna. Utskottet konstaterade att det utöver Utredningen om ordning och säkerhet i domstol (Ju 2015:15) pågick arbete på flera håll i syfte att förbättra säkerheten och tryggheten för vittnen och andra som framträder inför domstol och för att förmå fler att vittna. Utskottet påminde även om att det finns möjlighet för vittnen och målsägande som känner rädsla för att närvara i rättssalen att närvara via videolänk om det finns skäl för det. Mot denna bakgrund såg utskottet inte anledning att vidta någon åtgärd i dessa frågor. Liknande motionsyrkanden var i betänkande 2016/17:JuU17 föremål för förenklad beredning.

Frågan om anonymitet för vittnen behandlades senast i utskottets betänkande 2016/17:JuU17 (s. 38 f.). Utskottet konstaterade att yrkanden om anonymitet för vittnen hade behandlats och avstyrkts vid ett flertal tidigare tillfällen, senast i betänkande 2014/15:JuU15 (s. 13 f.). Utskottet fann inte skäl att ändra sitt tidigare ställningstagande och avstyrkte därmed motionsyrkandena om anonymitet för vittnen.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen bör vidta åtgärder för att vittnen ska få information om möjligheter till olika former av vittnesstöd (bet. 2015/16:JuU1 punkt 46, rskr. 2015/16:106). Regeringen har redovisat vidtagna åtgärder i skrivelse 2016/17:75 punkt 46. Riksdagen har sedan ansett att regeringen inte redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Riksdagen har vidare påpekat att det är en brist att det inte framgår när de uppdrag som regeringen redogjort för ska återrapporeras. Som framkommer ovan gav regeringen i regleringsbrevet för 2017 Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket i uppdrag att återrapporera genomförandet av de förslag till åtgärder som myndigheterna har lämnat till regeringen. Uppdragen skulle redovisas i

respektive årsredovisning för 2017. Brottsoffermyndigheten fick i regleringsbrevet för 2017 även i uppdrag att ta fram en webbaserad grundutbildning för nya vittnesstöd. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2019. Regeringen har nyligen redogjort för att den kommer att ta ställning till den fortsatta beredningen av ärendet efter att de beslutade uppdragen om återrapportering redovisats i respektive myndighets årsredovisning för 2017 (skr. 2017/18:75 punkt 46). Punkten är inte slutbehandlad.

I betänkande 2014/15:JuU15 (s. 33 f.) framhöll utskottet att det i kampen mot den grova organiserade brottsligheten är viktigt att kunna genomföra rättegångar på ett effektivt och rättssäkert sätt. Utskottet ansåg att det behövdes en utredning för att tydliggöra och skärpa reglerna kring ordningen och säkerheten i domstolarna. Utredningen skulle enligt utskottet överväga och föreslå ett förbud mot att vid rättegången bära symboler som kan uppfattas som ett hot mot personer som medverkar i rättegången eller mot domstolens personal. Vidare skulle utredningen göra en bred översyn av ordningsreglerna vid, och kring, huvudförhandlingar i domstolarna samt särskilt överväga om ordföranden vid en huvudförhandling bör åläggas tydligare regler om ansvar för att upprätthålla ordningen vid förhandlingen, lämna förslag på en reglering av bruket av elektronisk utrustning, exempelvis mobiltelefoner, vid huvudförhandlingar och lämna förslag på reglering av kameraövervakning i rättsalen vid huvudförhandlingar. Utskottet ansåg att det var angeläget att en sådan utredning tillsattes och tillstyrkte därför motionsförslag om detta. Utskottet behandlade i samma betänkande (s. 27 f.) även frågor om förstärkt vittnesskydd och anförde då att man inte fann anledning att vidta några åtgärder i frågan. Riksdagen biföll utskottets förslag till beslut (rskr. 2014/15:139). Som framkommer ovan beslutade regeringen den 1 december 2015 att låta en särskild utredare se över bestämmelserna om ordning i domstol och vid behov föreslå förändringar (dir. 2015:126). Utredningen om ordning och säkerhet i domstol (Ju 2015:15) överlämnade betänkandet *Stärkt ordning och säkerhet i domstol* (SOU 2017:46) i juni 2017.

Utskottets ställningstagande

Det är, som utskottet tidigare uttalat, mycket angeläget att bekämpa den grova organiserade brottsligheten. En avgörande del av detta är att kunna genomföra rättegångar på ett effektivt och rättssäkert sätt. Bekämpningen av den grova organiserade brottsligheten är också beroende av att vittnen vågar medverka i rättsprocesserna. Utskottet kan konstatera att det pågår arbete på flera håll i syfte att förbättra säkerheten och tryggheten för vittnen och andra som framträder inför domstol och för att förmå fler att vittna.

Som framgår ovan har Utredningen om ordning och säkerhet i domstol exempelvis lämnat flera förslag som syftar till att vittnen och målsägande ska våga lämna sina uppgifter inför domstol. Utredningen om processrätt och stora brottmål har vidare föreslagit att det ska införas utökade möjligheter att

använda dokumenterade förhör som bevisning i domstol, vilket kan minska risken för press och hot mot förhörspersoner. Betänkandena bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet ser mot denna bakgrund inte skäl att nu vidta några åtgärder med anledning av vad som anförs om vittnesskydd m.m. i motionerna 2017/18:1271 (M) yrkande 1, 2017/18:1765 (M) samt 2017/18:3569 (M) yrkandena 32 och 33. Motionerna avstyrks.

Eftersom utskottet inte vill föregripa beredningen av förslaget att använda dokumenterade förhör som bevisning i domstol avstyrker utskottet motion 2017/18:888 (SD, -) yrkande 13.

Yrkanden om anonymitet för vittnen har behandlats och avstyrkts av riksdagen vid ett flertal tidigare tillfällen. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och finner således inte heller nu skäl att ställa sig bakom ett sådant yrkande och avstyrker därmed motionerna 2017/18:884 (SD, -) yrkande 3, 2017/18:1235 (M), 2017/18:3576 (L) yrkande 23 och 2017/18:3849 (KD) yrkande 14.

Offentligt biträde och rättshjälp

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en översyn av reglerna om ersättning till offentliga försvarare och om rättshjälp till sökande i brottmål där samhället är förövare.

Motionerna

I motion 2017/18:2368 av Boriana Åberg (M) anförs att samhällets kostnader för offentliga försvarare har ökat kraftigt under de senaste åren. Motionären föreslår därför en översyn av regelverket för att minska kostnaderna och öka förtroendet för rättsväsendet.

Margareta Larsson (-) begär i motion 2017/18:1474 att rättshjälp till sökande i brottmål där samhället är förövare ska utredas. Motionären hänvisar bl.a. till den möjlighet som tidigare fanns för dem som vanvårdats av samhället 1920–1980 att vända sig till Ersättningsnämnden och begära ersättning. Enligt motionären bör en specialavdelning inrättas vid en kammarrätt, och där ska det även vara möjligt att ansöka om ersättning i de fall Ersättningsnämnden avslagit ansökan.

Bakgrund

Offentlig försvarare

Förutsättningarna för att en offentlig försvarare ska utses regleras i 21 kap. 3 a § rättegångsbalken (RB). En offentlig försvarare ska på begäran utses för

en person som är anhållen eller häktad. Offentlig försvarare ska också på begäran utses för den som är misstänkt för ett brott där det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader. Därutöver ska en offentlig försvarare utses om det är tveksamt vilken påföljd som ska väljas och det finns anledning att döma till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening. Även utredningen om brottet kan göra att den misstänkte är i behov av försvarare. Om det i övrigt finns särskilda skäl med hänsyn till den misstänktes personliga förhållanden eller till det som målet rör ska en offentlig försvarare också utses. Om en misstänkt inte har fyllt 18 år ska en offentlig försvarare utses oavsett vilket brott det är fråga om såvida det inte är uppenbart att den unge saknar behov av försvarare (24 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). En offentlig försvarare har enligt 21 kap. 10 § RB rätt till skäligen ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ersättningen för arbete ska bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av en timkostnadsnorm. Timersättningen får avvika från timkostnadsnormen, om den skicklighet och den omsorg som uppdraget utförts med eller andra omständigheter av betydelse ger anledning till det. När ersättningen bestäms ska i vissa fall en taxa tillämpas. I 31 kap. RB finns bestämmelser om att en tilltalad under vissa förutsättningar ska ersätta staten för det som betalats av allmänna medel i ersättning till försvarare.

En enskild kan också i andra situationer ha rätt till ett juridiskt biträde som bekostas av allmänna medel, t.ex. rättshjälpsbiträde, målsägandebiträde eller offentligt biträde.

Målsägandebiträde

Ett målsägandebiträde ska utses när en förundersökning har inletts eller återupptagits och de förutsättningar som finns uppräknade i 1 § lagen (1988:609) om målsägandebiträde är uppfyllda. Ett målsägandebiträde ska således förordnas i mål om sexualbrott, om det inte är uppenbart att målsäganden saknar behov av ett sådant biträde. Ett målsägandebiträde ska även förordnas i mål om brott mot liv och hälsa (3 kap. brottsbalken) och brott mot frihet och frid (4 kap. brottsbalken), på vilket fängelse kan följa, samt rån och grovt rån, om det med hänsyn till målsägandens personliga relation till den misstänkte eller andra omständigheter kan antas att målsäganden har behov av ett sådant biträde. Dessutom ska målsägandebiträde förordnas i mål om annat brott på vilket fängelse kan följa, om det med hänsyn till målsägandens personliga förhållanden samt övriga omständigheter kan antas att målsäganden har ett särskilt starkt behov av sådant biträde.

Målsägandebiträdet ska tillvarata målsägandens intressen i målet och lämna stöd och hjälp åt målsäganden. Målsägandebiträdet ska bistå målsäganden med att föra talan om enskilt anspråk, om detta inte görs av åklagaren. Ett målsägandebiträde som har förordnats i ett brottmål har behörighet att biträda

målsäganden med att utföra talan om enskilt anspråk också i de fall frågan avskiljs för att handläggas som ett särskilt mål enligt reglerna för tvistemål enligt 22 kap. 5 § RB om inte målet handläggs som ett förenklat tvistemål. Målsägandebiträdets uppdrag kvarstår också om målet överklagas till högre instans endast i fråga om enskilt anspråk. Förordnandet upphör, utan att något formellt beslut fattas, när en dom vinner laga kraft. Målsägandebiträdets uppgifter inkluderar således inte att hjälpa brottsoffret att driva in ett eventuellt utdömt skadestånd efter avslutad rättegång.

Rättshjälp

Rättshjälpslagen (1996:1619) har till syfte att fungera som ett yttersta skyddsnät för den som inte kan få rättsligt bistånd på annat sätt. Rättshjälp får beviljas i en rättslig angelägenhet om vissa förutsättningar är uppfyllda (2 §). Uttrycket rättslig angelägenhet markerar att rättshjälp inte begränsas till ärenden som handläggs inför domstolar eller andra myndigheter. Rättshjälp kan alltså ges även i utomprocessuella angelägenheter.

En grundläggande förutsättning för att rättshjälp ska beviljas är att den rättssökande behöver juridiskt biträde och att detta behov inte kan tillgodoses på något annat sätt (7 §). Som en allmän förutsättning gäller vidare att det är rimligt att staten bidrar till kostnaderna med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse, tvisteföremålets värde samt omständigheterna i övrigt (8 §).

I mål i en allmän förvaltningsdomstol har rätten det yttersta ansvaret för att målet blir tillräckligt utrett. Om utredningen behöver kompletteras ska rätten ge anvisning om det. Rättens utredningsansvar innebär att den enskilde i mål i allmän förvaltningsdomstol ofta saknar ett tillräckligt behov av ett eget juridiskt biträde.

Rättshjälpen är subsidiär till rättsskyddet i privata försäkringar. Det innebär att den som har en rättsskyddsförsäkring eller något annat liknande rättsskydd inte får beviljas rättshjälp (9 § första stycket). Den som inte har något rättsskydd, men som borde ha haft det med hänsyn till sitt försäkringsskydd i övrigt eller till sina personliga och ekonomiska förhållanden, får beviljas rättshjälp endast om det finns särskilda skäl (9 § andra stycket).

Rättshjälp får inte beviljas personer vilkas ekonomiska underlag överstiger 260 000 kronor (6 §). Med ekonomiskt underlag avses den rättssökandes beräknade årsinkomst efter att hänsyn har tagits till underhållsskyldighet, förmögenhetsförhållanden och skuldsättning (38 §).

Ersättningsnämnden

Ersättningsnämnden upphörde som myndighet den 30 juni 2016 (jfr prop. 2015/16:1 utg.omr. 9, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102). Det är inte längre möjligt att ansöka om ersättning hos Ersättningsnämnden.

Enligt lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelse i samhällsvården av barn och unga i vissa fall kan den som under perioden den 1 januari 1920 t.o.m. 31 december 1980 varit omhändertagen för

samhällsvård ha rätt till ersättning av staten. Rätt till ersättning har den som kan antas ha varit utsatt för sådana övergrepp eller försummelser som är av allvarlig art i samband med vården och omhändertagandet har skett med stöd av de lagar som räknas upp i 1 §. Ansökan prövas av en särskilt inrättad nämnd, Ersättningsnämnden (4 §).

I förarbetena till lagen framhålls att möjligheten till ersättning i lagen är extraordinär och innebär betydande avsteg från de ersättningsrättsliga principer som normalt gäller i fråga om det allmännas ansvar. Lagen ger därför endast en tillfällig och i tiden klart avgränsad möjlighet till ersättning. I enlighet med detta framgår det av 5 § att en ansökan som inkommer efter den 31 december 2014 inte får prövas utan ska avvisas (prop. 2011/12:160 s. 11). Som framgått är det således inte längre möjligt att ansöka om ersättning hos Ersättningsnämnden.

I proposition 2011/12:160 (s. 37) anförde regeringen att Ersättningsnämnden bör ha en långtgående serviceskyldighet i syfte att hjälpa den enskilda sökande. Regeringen konstaterade att ärenden enligt lagen inte är av sådan art att bestämmelserna om offentligt biträde bör införas och inte heller rättshjälp torde komma i fråga. Regeringen ansåg därför att det är rimligt att nämnden hjälper sökande som ber om hjälp om inte nämnden finner att utredningen i ärendet ändå är tillräcklig för att ersättning ska beviljas.

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Regeringen gav i januari 2013 en särskild utredare i uppdrag att göra en samlad översyn av utgifterna som finansieras genom anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m. (dir. 2013:12). Utredningen, som antog namnet Biträdeskostnadsutredningen, överlämnade i december 2014 betänkandet Rättvisans pris (SOU 2014:86). Regeringen behandlar delar av förslagen i proposition 2017/18:86 Mer ändamålsenliga bestämmelser om rättsliga biträden, som nyligen lämnats till riksdagen. Det kan i detta sammanhang nämnas att regeringen lämnar förslag som syftar till ett mer effektivt och ändamålsenligt utnyttjande av resurserna när det gäller rättsliga biträden. Regeringen föreslår bl.a. att stödet till målsäganden ska förbättras genom skärpta kompetenskrav för målsägandebiträden och krav på rättens tillstånd för att ett sådant biträde ska få sätta någon annan i sitt ställe. Enligt regeringen har reformen En modernare rättegång lett till att målsäganden sällan deltar personligen i huvudförhandlingen i hovrätten och att den funktion målsägandebiträdet kan fylla i hovrätten många gånger är begränsad. Målsägandebiträdets förordnande föreslås därför gälla till dess att tiden för att överklaga tingsrättens dom har löpt ut. Ett målsägandebiträde ska dock kunna förordnas i hovrätten om det finns behov av det. Dömda i brottmål föreslås få en viss ökad ersättningsskyldighet till staten för kostnader, och det föreslås uttryckliga regler om när man ska få byta offentlig försvarare. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Utredningen om processrätt och stora brottmål lämnade delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98) den 5 december 2017. Utredningen bedömer att de presenterade förslagen bl.a. kommer att leda till en mer effektiv brottmålsprocess. Betänkandet, som har remitterats, bereds inom Regeringskansliet. Utredningen har i tilläggsdirektiv fått i uppdrag att bl.a. se över om det bör införas utökade möjligheter till skriftliga inslag i domstolens prövning av brottmål, t.ex. genom att se över möjligheterna att avgöra mål utan huvudförhandling i domstol (dir. 2017:109). Uppdraget ska i den del som omfattas av tilläggsdirektiven redovisas senast den 9 maj 2019.

Tidigare utskottsbehandling

Frågan om en översyn av regelverket för att minska kostnaderna och öka förtroendet för rättsväsendet behandlades i betänkande 2016/17:JuU17. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet om en översyn av reglerna om ersättning till offentliga försvarare med hänvisning till dels att beredning av Biträdeskostnadsutredningens betänkande Rättvisans pris (SOU 2014:86) pågick inom Regeringskansliet, dels att en särskild utredare hade fått i uppdrag att utreda hur stora och komplicerade brottmål kan handläggas på ett mer effektivt sätt. Utskottet ansåg att detta arbete inte borde föregripas.

Utskottet avstyrkte en motion om att utreda kostnaderna för rättshjälp till Ersättningsnämnden i betänkande 2014/15:JuU15. Utskottet konstaterade att det inte längre var möjligt att ansöka om ersättning hos Ersättningsnämnden.

Utskottets ställningstagande

Biträdeskostnadsutredningens betänkande Rättvisans pris (SOU 2014:86) behandlas i proposition 2017/18:86 Mer ändamålsenliga bestämmelser om rättsliga biträden, som nyligen lämnats till riksdagen. Utredningen om processrätt och stora brottmål har även fått i uppdrag att utreda hur stora och komplicerade brottmål kan handläggas på ett mer effektivt sätt. Utredningens delbetänkande Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98) bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Mot denna bakgrund, och eftersom utredningens arbete inte bör föregripas, avstyrker utskottet motion 2017/18:2368 (M) om en översyn av reglerna om ersättning till offentliga försvarare.

Utskottet är heller inte berett att ställa sig bakom vad som anförs i motion 2017/18:1474 (-) om rättshjälp till sökande i brottmål där samhället är förövare. Motionsyrkandet avstyrks.

Resning vid ny uppgift om ålder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att resning i brottmål ska kunna ske till men för den tilltalade vid nya uppgifter om ålder med betydelse för påföljdsfrågan.

Jämför reservation 15 (M, SD, -).

Motionen

I partimotion 2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 49 begärs att resning i brottmål ska kunna ske vid nya uppgifter om ålder med betydelse för påföljdsfrågan. Motionärerna anför att resningsbestämmelserna i brottmål bör kunna vara tillämplbara om en väsentligt strängare påföljd sannolikt skulle ha ådömts om den tilltalades riktiga ålder hade varit känd när domen meddelades och under förutsättning att det inte hade varit möjligt att presentera uppgifter om den tilltalades verkliga ålder i den tidigare rättegången.

Bakgrund

Gällande rätt

När tiden för att överklaga en brottmålsdom som har meddelats av en tingsrätt eller en hovrätt har gått ut utan att det förts talan mot domen, vinner den laga kraft. Domar och beslut av Högsta domstolen vinner omedelbart laga kraft eftersom de inte kan överklagas. Innebörden av att en dom vinner laga kraft är att den fråga som avgjorts genom en lagakraftvunnen dom i princip inte kan bli föremål för en ny rättegång. Denna s.k. orubblighetsprincip, som är av grundläggande betydelse för rättsordningens stabilitet, innebär att sedan en dom vunnit laga kraft är det inte längre möjligt att få till stånd en ändring av domen. Principen om lagakraftvunna domars orubblighet är dock inte undantagslös. En ny prövning av domen kan komma till stånd om domstol beslutar om resning eller återställande av försutten tid eller bifaller en klagan över domvilla. Resningsinstitutet, som regleras i 58 kap. 1–10 a §§ rättegångsbalken (RB), avser i första hand materiella fel i domen. Enligt 58 kap. 4 § RB är hovrätten rätt instans för ansökan om resning om den lagakraftvunna domen meddelats av en tingsrätt, och i annat fall är Högsta domstolen den rätta instansen.

Av 58 kap. 2 § RB följer att sedan en dom i brottmål vunnit laga kraft får resning beviljas till förmån för den tilltalade

1. om någon ledamot av rätten, där anställd tjänsteman eller åklagaren med avseende på målet har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande eller tjänsteförseelse eller om något brott som har avseende på målet ligger

- ombud, ställföreträdare eller försvarare till last, samt brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,
2. om någon lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,
 3. om någon skriftlig handling, som åberopats till bevis, har varit falsk eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har avgett falsk utsaga samt handlingen eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,
 4. om någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller om det, med hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer, finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har förövat det brott, för vilket han dömts, eller
 5. om den rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

Enligt 58 kap. 3 § RB får, sedan en dom i brottmål vunnit laga kraft, resning beviljas till men för den tilltalade

1. om något sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 3, förelegat och detta kan antas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämmelse än den som borde ha tillämpats, eller
2. om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år samt någon omständighet eller bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats.

Vidare föreskrivs att resning inte får beviljas på grund av ett förhållande som avses i punkt 2 om inte parten gör sannolikt att han eller hon inte vid den rätt som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han annars haft giltig ursäkt att inte göra det. Dessutom framgår det av 58 kap. 4 § RB bl.a. att resning till men för den tilltalade ska göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansöknigen grundas på.

Möjligheterna att bevilja resning till förmån för den enskilde är således något större än möjligheterna att bevilja resning till men för den enskilde. Att lagstiftningen har fått en sådan utformning beror på att intresset av att en dom som vunnit laga kraft är orubblig inte framträder lika starkt i det förstnämnda fallet. Det har alltså ansetts viktigare för samhället att en oskyldig inte döms för brott än att en skyldig inte går fri från straff (jfr bet. 1939:LU1 nr 46 s. 6 f.).

Den 1 januari 2013 infördes bestämmelser om att åklagaren under vissa förutsättningar ska återuppta en förundersökning när resning i brottmål aktualiseras (58 kap. 6 a § RB) samt att domstolen i ett ärende om resning ska

kunna förelägga åklagaren att vidta en viss utredningsåtgärd (58 kap. 6 b § RB). Vid samma tidpunkt infördes även en rätt för den tidigare tilltalade att få en offentlig försvarare när en fråga om resning aktualiseras (21 kap. 3 b § RB; prop. 2011/12:156, bet. 2012/13:JuU3). Syftet med lagändringarna var att öka rättssäkerheten och förutsebarheten för den enskilde i samband med resning.

Resning på grund av oriktig uppgift om den tilltalades ålder

Högsta domstolen avslog den 28 oktober 2016 en ansökan om resning som söktes till nackdel för den tilltalade. Ansökan avsåg en person som hade dömts till sluten ungdomsvård, varvid domstolarna utgått från att han var 16 år vid tiden för brottet. Resning söktes därefter på den grunden att han enligt nya uppgifter var 20 år när han begick brottet och att strängare påföljdsbestämmelser sannolikt skulle ha tillämpats om uppgifterna hade lagts fram i brottmålet. Högsta domstolen fann att resningsbestämmelsen i 58 kap. 3 § första stycket 2 RB – som tar sikte på väsentligt strängare straffbestämmelser – inte kunde utvidgas till att omfatta situationer där det är en för den tilltalade mindre förmånlig påföljdsbestämmelse som skulle ha tillämpats om de nya omständigheterna eller bevisen hade lagts fram. (Se NJA 2016 s. 851.)

Pågående utrednings- och beredningsarbete

Justitie- och migrationsministern gav i ett beslut den 7 juli 2017 en utredare i uppdrag att överväga om bestämmelserna om resning i brottmål bör ändras på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder och föreslå sådana eventuella ändringar (Ju2017/05974/LP). I uppdraget ingår bl.a. att ta ställning till om det finns behov av att ändra bestämmelserna om resning så att resning kan beviljas när rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen och det senare framkommer nya uppgifter om åldern som visar att han eller hon var över 15 år, och överväga under vilka förutsättningar resning i övrigt bör kunna beviljas när det har framkommit nya uppgifter om den tilltalades ålder. Utifrån sina ställningstaganden ska utredaren lämna de förslag till författningsändringar som behövs. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2018.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet behandlade motioner om utökade möjligheter till resning till men för den tilltalade och om att inrätta en resningsdomstol senast i betänkande 2014/15:JuU15. Utskottet vidhöll sitt tidigare ställningstagande att det inte finns något behov av att inrätta ett särskilt fristående resningsorgan. När det gäller frågan om att utöka möjligheterna till resning till men för den tilltalade fann utskottet fortfarande att möjligheterna till resning till förmån respektive till men för den tilltalade var väl avvägda och att det saknades anledning att ändra förutsättningarna för när resning ska kunna beviljas till men för den tilltalade (jfr bet. 2012/13:JuU3, rskr. 2012/13:29). Liknande

motionsyrkanden var i betänkandena 2015/16:JuU19 och 2016/17:JuU17 föremål för förenklad beredning.

Utskottets ställningstagande

Som framkommer ovan ska en utredare överväga om bestämmelserna om resning i brottmål bör ändras på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder och föreslå sådana eventuella ändringar. I uppdraget ingår bl.a. att ta ställning till om det finns behov av att ändra bestämmelserna om resning så att resning kan beviljas när rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen och det senare framkommer nya uppgifter om åldern som visar att han eller hon var över 15 år. Utskottet vill inte föregripa utredningen och avstyrker därför motion 2017/18:3569 (M) yrkande 49.

En gemensam europeisk åklagarmyndighet (Eppo)

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att Sverige ska vara med i en gemensam europeisk åklagarmyndighet (Eppo).

Jämför reservation 16 (L).

Motionen

I partimotion 2017/18:3194 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 14 begärs att Sverige ska vara med i en gemensam europeisk åklagarmyndighet. Motionärerna påpekar att en majoritet av EU:s medlemsländer har gått vidare för att inrätta en gemensam åklagarmyndighet.

Bakgrund

Europeiska kommissionen föreslog i juli 2013 en förordning som innebär att det ska inrättas en europeisk åklagarmyndighet med uppgift att bekämpa brott mot EU:s finansiella intressen (KOM(2013) 534). Den europeiska åklagarmyndigheten ska ha exklusiv behörighet att utreda och åtala den typen av brott. Det innebär att medlemsstaternas åklagarbehörighet på det brottsområdet ska överlåtas till EU i motsvarande utsträckning. Med brott mot EU:s finansiella intressen avses exempelvis bedrägerier riktade mot EU. Den 7 februari 2017 konstaterade rådet att det saknades enhälligt stöd för förslaget, och detta bekräftades av Europeiska rådet den 9 mars 2017.

Den 3 april 2017 underrättade 16 medlemsstater Europaparlamentet, rådet och kommissionen om att de önskade upprätta ett fördjupat samarbete om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten (Eppo). Därefter har ytterligare fyra medlemsstater uttryckt sin önskan att delta i upprättandet av det fördjupade samarbetet.

Den 8 juni 2017 antog rådet en allmän inriktning om förordningen om inrättande av Eppo (dok. 9941/17). Det var möjligt för medlemsstaterna att vänta med sin slutliga inställning till förslaget fram till dess att förordningen slutligen skulle antas.

Vid rådets möte för rättsliga och inrikes frågor (RIF) den 12 oktober 2017 antogs rådets förordning (EU) 2017/1939 om genomförande av fördjupat samarbete om inrättande av Eppo av de 20 medlemsstater som deltar i det fördjupade samarbetet för inrättandet av Eppo. Sverige deltar inte i det fördjupade samarbetet.

Regeringskansliet har informerat utskottet om att även Danmark, Storbritannien, Irland, Malta, Ungern och Polen står utanför Eppo. Nederländerna ska anslutas till Eppo senast 2021. Medlemsstater som väljer att stå utanför Epposamarbetet har möjlighet att ansluta sig i efterhand. Det är tänkt att inrättandet av Eppo ska ta minst tre år. Det förväntas att ett antal juridiska och organisatoriska åtgärder kommer att vidtas under de närmaste åren för att Eppo ska kunna bli operativ.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat frågor om inrättandet av en europeisk åklagarmyndighet (Eppo), senast i betänkande 2016/17:JuU18. Med hänvisning till vad utskottet tidigare uttalat motsatte sig utskottet inrättandet av en europeisk åklagarmyndighet (s. 29).

I utlåtande 2013/14:13 uttalade utskottet att kommissionens förslag till rådets förordning om inrättande av Europeiska åklagarmyndigheten (KOM(2013) 534) enligt utskottets uppfattning inte var förenligt med subsidiaritetsprincipen. Utskottet föreslog därför att riksdagen skulle besluta att lämna ett motiverat yttrande till Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande. Till utlåtandet lämnades ett särskilt yttrande (FP). Riksdagen biföll utskottets förslag till beslut (rskr. 2013/14:25).

En stor majoritet av utskottets ledamöter har vid ett flertal överläggningar med regeringen, senast den 10 november 2016, förklarat att den ställer sig bakom regeringens ståndpunkt att det inte bör inrättas en europeisk åklagarmyndighet med uppgift att bekämpa brott mot EU:s finansiella intressen (prot. 2016/17:7).

Utskottets ställningstagande

Åtgärder mot gränsöverskridande brottslighet är mycket angelägna. Som utskottet uttalat tidigare motsätter sig utskottet dock att en europeisk åklagarmyndighet inrättas. Mot denna bakgrund, och eftersom möjlighet till gränsöverskridande samarbete står till buds genom ett flertal myndigheter och internationella organisationer, finns det enligt utskottet inte skäl för något tillkännagivande med anledning av vad som anförs i motion 2017/18:3194 (L) yrkande 14. Motionsyrkandet avstyrks.

Förstatligande av Advokatsamfundet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att förstatliga Advokatsamfundet.

Jämför reservation 17 (SD, -).

Motionen

I motion 2017/18:877 av Jonas Millard m.fl. (SD, -) yrkande 6 föreslås att Advokatsamfundet ska förstatligas.

Bakgrund

Advokatsamfundet är reglerat i 8 kap. rättegångsbalken. Samfundet är en privaträttslig sammanslutning, där landets alla advokater ingår. Bara den som är ledamot av samfundet får använda titeln advokat. Samfundets stadgar fastställs av regeringen (1 §). Till ledamot av Advokatsamfundet får endast den antas som har hemvist i Sverige eller ett annat land inom EU och EES eller i Schweiz, har avlagt de kunskapsprov som krävs för domarbehörighet, i minst tre år har ägnat sig åt praktisk kvalificerad juridisk verksamhet och även gör det vid tiden för ansökan, har för advokatverksamhet nödvändig praktisk och teoretisk utbildning och har gjort sig känd för redbarhet och i övrigt anses lämplig att verka som advokat. Advokatsamfundets styrelse kan medge undantag från reglerna. För sökande från andra EU- och EES-länder eller Schweiz, som uppfyller utbildningskraven för att bli advokater i sina hemländer, gäller särskilda regler (2 §).

Advokatväsendet står under tillsyn av Advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd. Styrelsen och disciplinnämnden ska se till att en advokat uppfyller sina skyldigheter när han eller hon utför talan vid domstol och utövar sin advokatverksamhet i övrigt. En advokat är skyldig att lämna de uppgifter till samfundet som behövs för tillsynen. Justitiekanslern får begära att disciplinnämnden vidtar åtgärder mot en advokat som inte uppfyller sina skyldigheter och att styrelsen vidtar åtgärder mot den som inte längre är behörig att vara advokat (6 §). Om disciplinnämnden anser att en advokat i sin verksamhet uppsåtligt gjort orätt eller annars förfarit oredligt, kan nämnden besluta att tilldela advokaten en disciplinär påföljd. Påföljderna är erinran, varning (som kan kombineras med en straffavgift på högst 50 000 kronor) och uteslutning. Disciplinnämnden har även möjlighet att enbart göra ett uttalande (7 §).

En advokat som i andra fall genom att begå brott har visat sig uppenbart olämplig att vara advokat ska uteslutas ur Advokatsamfundet (7 a §). En advokat som har uteslutits ur samfundet eller en person som har fått avslag på en ansökan kan överklaga beslutet till Högsta domstolen (8 §).

Utskottets ställningstagande

Utskottet är inte berett att ställa sig bakom vad som anförs i motion 2017/18:877 (SD) yrkande 6 om att förstatliga Advokatsamfundet. Motionsyrkandet avstyrks.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår 21 motionsyrkanden med olika förslag som har behandlats och avslagits tidigare under valperioden.

Jämför det särskilda yttrandet (SD, -).

Utskottets ställningstagande

I betänkandet behandlas motionsförslag som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se bilaga 2. Motionsyrkandena har behandlats i betänkandena 2014/15:JuU8, 2014/15:JuU15, 2015/16:JuU19 och 2016/17:JuU17. Riksdagen avlog motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet avstyrker de nu aktuella motionsyrkandena med hänvisning till detta.

Reservationer

1. Utökad användning av hemliga tvångsmedel m.m., punkt 1 (M)

av Tomas Tobé (M), Krister Hammarbergh (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkandena 18–20 och avslår motionerna

2017/18:887 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3.1 och

2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkandena 3–5.

Ställningstagande

Den tekniska utvecklingen medför nya möjligheter som är positiva i många avseenden, men den kan också användas för onda syften. I det sistnämnda fallet kan teknikutvecklingen samtidigt innebära nya begränsningar för Säkerhetspolisen och polisen när de ska fullgöra sina uppgifter, särskilt vad gäller användningen av hemliga tvångsmedel. Vi anser därför att regeringen ska ta initiativ till en bredare översyn av om nuvarande lagstiftning på tvångsmedelsområdet står i överensstämmelse med dagens tekniska utveckling samt redan känd kommande och förväntad teknikutveckling. Vid behov bör regeringen återkomma med förslag till lagändringar och eventuell ny lagstiftning. Vi anser även att regeringen ska ta initiativ till en bredare översyn av Säkerhetspolisens behov av nya verktyg för att upptäcka och utreda terroristbrott, utöver hemlig dataavläsning som för närvarande är föremål för utredning och beredning. Vi anser också att regeringen bör ta initiativ till en allmän översyn av lagstiftningen om preventiva tvångsmedel, som tillåter användningen av hemliga tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott, för att utreda om det finns behov av att göra den användbar i fler fall än i dag.

2. Utökad användning av hemliga tvångsmedel m.m., punkt 1 (SD, -)

av Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:887 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3.1 och

2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkandena 3–5 och

avslår motion

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkandena 18–20.

Ställningstagande

Hemliga tvångsmedel är viktiga redskap under förundersökningar av grova brott som drabbar många enskilda. Hemlig kameraövervakning får emellertid inte kombineras med ljudupptagning. Det har visat sig att hemlig kameraövervakning har varit till mindre nytta än andra hemliga tvångsmedel. Nyttan av tvångsmedlet skulle öka om ljudinspelning var tillåten.

Vid användning av hemliga tvångsmedel kan s.k. överskottsinformation förekomma. Gränsen för när överskottsinformation får användas varierar beroende på vilket tvångsmedel det är fråga om. Det är enligt vår mening inte rimligt att de brottsbekämpande myndigheterna i vissa fall inte får utreda brott som de har fått kännedom om. Det innebär att gärningsmannens perspektiv prioriteras framför brottsoffret. Vi anser att reglerna om överskottsinformation bör ändras så att samma regler gäller för hemlig rumsavlyssning som för övriga tvångsmedel enligt rättegångsbalken.

Vi anser vidare att reglerna om hemliga tvångsmedel är alltför restriktiva. För att kunna bekämpa den grova organiserade brottsligheten krävs att hemliga tvångsmedel kan användas för att utreda brott med lägre straffvärde än vad som gäller i dag. Därför vill vi att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning ska få användas för utredning av brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller annat brott där straffvärdet kan antas överstiga ett års fängelse. Hemlig rumsavlyssning bör få användas för utredning av brott där det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller annat brott där straffvärdet kan antas överstiga två års fängelse.

2007 års lag om preventiva tvångsmedel är i förhållande till rekryteringslagen och finansieringslagen tillämplig endast i de fall brotten bedöms som grova. Det finns ett behov av att kunna vidta åtgärderna även för brott av

normalgraden. Säkerhetspolisen bör därför ha möjlighet att använda preventiva tvångsåtgärder och inhämtning av elektronisk kommunikation även för normalgraden av brott mot rekryteringslagen och finansieringslagen. Regeringen bör omgående komplettera lagstiftningen i enlighet med detta.

Vi noterar även att hemlig dataavläsning varit föremål för utredning. Det är en viktig komponent för terrorbekämpningen, och vi uppmanar regeringen att skyndsamt återkomma med ett sådant lagförslag.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som tillgodoser vad vi har anfört.

3. Datalagring, punkt 2 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Ellen Juntti (M) och Magnus Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 23 och avslår motion

2017/18:2950 av Betty Malmberg och Finn Bengtsson (båda M).

Ställningstagande

EU-domstolens förhandsavgörande i fråga om datalagring har slagit undan de generella förutsättningarna för datalagring och den svenska lagstiftning som bygger på EU:s datalagringsdirektiv. Nationell säkerhet och nationella skyddsintressen, såsom kvalificerad brottslighet som hotar rikets säkerhet, faller dock utanför EU:s kompetensområde. Det området omfattas inte av EU-domstolens förhandsavgörande i fråga om datalagring.

Frågan är mycket angelägen att hantera skyndsamt. Vi kan konstatera att frågan om datalagring och EU-rätten för närvarande är föremål för utredning och beredning. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med lagförslag som skapar förutsättningar för att lagring och överlämning av trafikdatauppgifter fungerar när det gäller brott som hotar rikets säkerhet.

4. Tillgång till abonnemangsuppgifter, punkt 3 (SD, -)

av Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 6.

Ställningstagande

Det är positivt att de brottsbekämpande myndigheterna har möjlighet att få tillgång till abonnemangsuppgifter när det gäller sådana brott som t.ex. grovning. Vi menar dock att immaterialrättsliga brott som endast bedöms kunna leda till böter inte bör omfattas av skyldigheten att lämna ut abonnemangsuppgifter. Många svenskar begår dagligen brott mot upphovsrättslagen, i många fall utan att ha kännedom om att gärningen är straffbelagd, och det upplevs som slumpartat vilka som döms för handlingarna. Dessutom riskerar detta att kraftigt öka arbetsbelastningen på ett område som inte bör vara högprioriterat i brottsbekämpningen. När det är fråga om immaterialrättslig brottslighet anser vi därför att operatörer endast bör vara skyldiga att lämna ut uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna om det finns misstanke om ett brott för vilket fängelse är föreskrivet och det enligt myndighetens bedömning kan leda till annan påföljd än böter.

5. Tvångsmedel under förundersökning m.m., punkt 4 (M)

av Tomas Tobé (M), Krister Hammarbergh (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3569 av Ulf KristerSSon m.fl. (M) yrkande 22,
bifaller delvis motion
2017/18:2568 av Lotta Olsson och Jan R Andersson (båda M) och
avslår motion
2017/18:3582 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 18.

Ställningstagande

Stora mängder information är numera elektroniskt lagrad. Reglerna om beslag och husrannsakan tar emellertid inte hänsyn till det utan utgår i stället från fysiska objekt och miljöer. Beslagsutredningen har haft i uppdrag att se över reglerna om beslag och husrannsakan, i syfte att skapa ändamålsenliga regler som möjliggör effektiva och rättssäkra brottsutredningar. Utredaren skulle bl.a. analysera i vilka avseenden det finns anledning att anpassa bestämmelserna om beslag och husrannsakan till modern teknik. Det är bra att en utredning har gjort en översyn, men det är viktigt att den fortsatta beredningen leder till att reglerna om beslag och husrannsakan skyndsamt anpassas till modern teknik och dagens förutsättningar. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som tillgodoser det anförda.

6. Tvångsmedel under förundersökning m.m., punkt 4 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3582 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 18 och
avslår motionerna

2017/18:2568 av Lotta Olsson och Jan R Andersson (båda M) och
2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 22.

Ställningstagande

Reglerna för att göra husrannsakan i bostäder är strikta och ska vara det, eftersom husrannsakan är ett tvångsmedel som innebär stora ingrepp i den enskildes privata sfär. Det finns dock anledning att överväga om reglerna om husrannsakan behöver ses över vad gäller vapen och sprängmedel hos personer med koppling till organiserad brottslighet. Det finns en möjlighet i 28 kap. 3 § RB att göra husrannsakan i en lokal som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet, om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts för vilket det är föreskrivet fängelse mer än ett år i straffskalan, men denna bestämmelse är inte alltid möjlig att tillämpa. I 20 a § polislagen finns en bestämmelse som ger polisen möjlighet att genomsöka ett fordon i den utsträckning det behövs för att söka efter vapen, sprängmedel eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa. Denna bestämmelse är dock avgränsad till fordon.

Det bör analyseras om det bör införas en möjlighet för polisen att få tillträde om det finns underrättelse- eller spaningsinformation som ger vid handen att det kan finnas vapen i en bostad, där den boende har kopplingar till organiserad brottslighet och tidigare är dömd för våldsbrott, narkotikabrott, vapenbrott eller liknande brott. Det kan i så fall finnas behov för polisen att få tillträde även utan att en förundersökning har inletts. I analysen ska det också ingå en rättssäkerhetsanalys och noggranna överväganden av konsekvenserna för skyddet för den personliga integriteten. Jag föreslår att en utredning tillsätts för att överväga möjligheten till husrannsakan i bostäder vid misstanke om vapenbrott kopplade till organiserad brottslighet.

7. Förundersökningsbegränsning, punkt 5 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Ellen Juntti (M) och Magnus Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 13,
2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 6 och
2017/18:3739 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 13.

Ställningstagande

De möjligheter som finns att inte inleda eller att på förhand avsluta en brottsutredning måste användas på ett rimligt sätt. Att en så stor andel av alla brottsutredningar i dag läggs ned i förtid är fel. Det ska aldrig löna sig att begå brott; brott ska få tydliga konsekvenser och hederliga människor ska få upprättelse.

Undantag från den absoluta förundersökningsplikten finns i dag i reglerna om förundersökningsbegränsning. Med förundersökningsbegränsning avses ett beslut om att inte inleda en förundersökning eller att lägga ned en förundersökning. Enligt vår mening har det på många håll snarare uppfattats som en skyldighet att fatta beslut om förundersökningsbegränsning än som en möjlighet. Vi anser att det är viktigt att följa upp det regelverk och dess tillämpning som leder till att brottsutredningar läggs ned i onödan. För att få fler brott utredda behöver en översyn göras av regelverket för förundersökningsbegränsning. Även möjligheterna till direktavskrivning och åtalsunderlåtelse bör bli föremål för utredning. Det bör inom ramen för en sådan översyn bl.a. övervägas om möjligheterna att inte påbörja eller att i

förtid lägga ner en brottsutredning bör begränsas. Detta gäller framför allt i de fall där det finns ett särskilt intresse av upprättelse för brottsoffret. Det är också viktigt att få upp kvaliteten i brottsutredningarna. Vidareutbildning för förundersökningsledare och brottsplatsundersökare måste därför prioriteras.

Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser det anförda.

8. Jourdomstolar, punkt 7 (SD, -)

av Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:898 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -),

bifaller delvis motionerna

2017/18:2127 av Thomas Finnborg och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M) yrkande 4,

2017/18:3576 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 22,

2017/18:3685 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 15 och

2017/18:3743 av Sofia Damm (KD) yrkande 6 och

avslår motion

2017/18:3743 av Sofia Damm (KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Vi anser att det bör utredas om enklare brottmål där det är aktuellt att utvisa den tilltalade ska kunna prövas av särskilda snabbdomstolar. Som framgår har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som leder till en snabbare lagföring av brott, exempelvis jourdomstolar. Uppdraget ska ha särskilt fokus på unga som begår brott och personer som återkommande begår nya brott. Vi kan konstatera att utredaren i dagarna lämnat ett förslag till åtgärder som syftar till att skapa en snabbare lagföring av brott. I direktiven nämndes däremot inget om att även mål där det är aktuellt att utvisa den tilltalade på grund av brott ska kunna prövas av jourdomstolen. Vi anser att detta är en brist och att regeringen därför bör vidta åtgärder för att säkerställa att även sådana mål ska kunna hanteras skyndsamt av en jourdomstol. Den nya ordningen bör främst omfatta enklare fall där gärningsmannen erkänner gärningen eller har blivit tagen på bar gärning.

9. Jourdomstolar, punkt 7 (C, L)

av Johan Hedin (C) och Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:3576 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 22 och
2017/18:3685 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 15,
bifaller delvis motionerna
2017/18:898 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -),
2017/18:2127 av Thomas Finnborg och Ann-Charlotte Hammar Johnsson
(båda M) yrkande 4 och
2017/18:3743 av Sofia Damm (KD) yrkande 6 och
avslår motion
2017/18:3743 av Sofia Damm (KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Det är viktigt att barn och familjer, särskilt de som bor i brottsbelastade områden eller befinner sig i en svår situation, får tidig hjälp. Samtidigt måste de ungdomar som ändå begår brott få en snabb och tydlig reaktion från samhället.

Vi anser att jourdomstolar bör införas. Jourdomstolar kan vara ett sätt att snabba på rättsväsendets handläggning av relativt okomplicerade brottmål. Dessa domstolar bör vara särskilt inriktade på att avgöra sådana ärenden som berör ungdomar och där förundersökningen snabbt kunnat slutföras. Bevisläget är i vissa fall ofta mycket gott, och i de fall ärendet måste gå till domstol är det viktigt att detta kan ske så snabbt som möjligt. I en jourdomstol bör samma krav på rättsprocessen gälla som vid andra domstolar när det gäller t.ex. bevisprövning samt rätt till offentlig försvarare och målsägandebiträde.

Som framgår ovan har regeringen gett en utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som leder till en snabbare lagföring av brott, exempelvis jourdomstolar, och att uppdraget ska ha särskilt fokus på unga som begår brott. Riksdagen har ställt sig bakom regeringens förslag om att på försök införa ett nytt delgivningssätt – tillgänglighetsdelgivning. Vi kan konstatera att utredaren i dagarna även lämnat ett förslag till åtgärder som syftar till att skapa en snabbare lagföring av brott. Utredaren har emellertid inte lämnat något förslag om att införa jourdomstolar. Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser det anförda.

10. Effektivare hantering av stöldbrott i butik m.m., punkt 8 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Ellen Juntti (M) och Magnus Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 2 och

bifaller delvis motion

2017/18:1527 av Lars Beckman (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi anser att det behövs en effektivare hantering av stöldbrott i butiker och varuhus. Enkla stöldbrott bör t.ex. kunna hanteras i butiken utan fysisk närvaro av polis. Det är i och för sig bra att man inom polisen genomfört ett pilotprojekt och att man parallellt använder sig av medarbetarinitiativet Trygg i butik. Det är också positivt att regeringen har gett en utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som leder till en snabbare lagföring av brott, och att uppdraget ska ha särskilt fokus på unga som begår brott och på personer som återkommande begår nya brott. Vi kan konstatera att utredaren i dagarna lämnat ett förslag till åtgärder som syftar till att skapa en snabbare lagföring av brott. Samtidigt finns det ingenting som hindrar att man redan i dag påbörjar en ny verksamhet där t.ex. enkla stöldbrott hanteras i butiken utan fysisk närvaro av polis. Vi anser att man redan i dag bör överväga att återinföra den s.k. snattofonen – anpassad till dagens förutsättningar – åtminstone i de polisregioner där man själva bedömer att man klarar detta. Med snattofonen avses en telefonlinje direkt till polisen. Polisen kan därigenom hålla förhör med den misstänkte via telefon och behöver inte åka till brottsplatsen. Det bör även utredas om det finns andra åtgärder som kan effektivisera och förenkla hanteringen av stöldbrott i butiker och varuhus. Regeringen bör skyndsamt vidta åtgärder som tillgodoser vad vi anför.

11. Vittneskydd m.m., punkt 9 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Ellen Juntti (M) och Magnus Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 32 och 33 samt
bifaller delvis motionerna
2017/18:1271 av Lars-Arne Staxäng (M) yrkande 1 och
2017/18:1765 av Finn Bengtsson (M).

Ställningstagande

Grunderna för ett fungerande rättssamhälle är att vi alla vågar anmäla och vittna om brott. Polis och åklagare är beroende av vittnen för att kunna utreda och klara upp brott. Det är viktigt att kunskap finns om skyldigheten att vittna och vad denna skyldighet innebär.

Den långsiktiga målsättningen måste vara att alla vittnen ska kunna lita på att det skydd samhället kan erbjuda är tillräckligt. Det finns i dag olika åtgärder som kan aktualiseras vid hot mot vittnen. Som hotad kan man få en kontaktperson hos polisen och få sina personuppgifter skyddade. Det kan också handla om tekniskt skydd i form av en larmtelefon med gps-funktion, inspelningsenhet och akustiskt larm. I särskilt allvarliga fall kan åtgärder såsom personskydd och fingerade personuppgifter bli aktuella. Var och en ska kunna känna sig trygg med att vittna. Vi vill därför att arbetet med vittneskydd förstärks. Skyddsåtgärder bör utvecklas och sättas in i fler fall än i dag. De befintliga skyddsåtgärderna bör utvärderas. Det finns också behov av förbättrad information till vittnen och av att utveckla polisens arbete med risk- och hotbedömningar.

12. Anonyma vittnen, punkt 10 (SD, -)

av Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:884 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3 och
bifaller delvis motionerna
2017/18:1235 av Margareta Cederfelt (M),
2017/18:3576 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 23 och
2017/18:3849 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 14.

Ställningstagande

Vi anser att det bör utredas om vittnen i vissa fall ska kunna lämna sina vittnesmål anonymt. Möjligheten att vittna anonymt ska bl.a. omfatta vissa kategorier inom rättsväsendet, t.ex. spanare, i syfte att garantera deras säkerhet och undvika att de blir igenkända när de utför sitt arbete.

13. Anonyma vittnen, punkt 10 (L, KD)

av Roger Haddad (L) och Magnus Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:3576 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 23 och
2017/18:3849 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 14 och
bifaller delvis motionerna
2017/18:884 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 3 och
2017/18:1235 av Margareta Cederfelt (M).

Ställningstagande

Genom att ett vittnes identitet hemlighålls kan fler våga berätta om vad de sett, utan att hotas eller skrämmas till tystnad och utan att löpa samma risk för sin säkerhet efteråt. Att människor tystnar av rädsla för repressalier är ett nederlag för hela samhället. I Danmark och Norge är anonyma vittnesmål tillåtna i vissa exceptionella situationer. Denna möjlighet bör prövas även i Sverige, t.ex. när det är fråga om allvariga hot.

Helt avgörande är att ett tänkbart system med anonyma vittnesmål uppfyller högt ställda rättssäkerhetskrav. Som utgångspunkt ska anonyma vittnesmål endast få användas i fall där grov organiserad brottslighet är inblandad och vittnet har goda skäl att frukta för sin egen eller sina närståendes säkerhet. Vittnets identitet ska vara känd för rätten. Den åtalades försvarsadvokat ska ha möjlighet att fråga ut vittnet, men vittnets identitet ska hemlighållas för bl.a.

den tilltalade. Vi föreslår att en utredning tillsätts för att se över möjligheten till anonyma vittnesmål.

14. Rättsligt giltiga förhör, punkt 11 (SD, -)

av Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -) yrkande 13.

Ställningstagande

I dagens Sverige kan en person ljuga sig igenom eller sitta tyst i en hel utredning. Detta kan sedermera bli en fördel om personen i efterhand kan komma med en anpassad berättelse efter att han eller hon tagit del av hela förundersökningsmaterialet. Vi anser att förhör bör kunna läggas fram som bevis i rättegången, speciellt om en misstänkt ändrar sin berättelse. Nu kan åklagaren förvisso läsa upp från förhöret under förundersökningen om en misstänkt ändrar sin berättelse, men det är fortfarande ett annat förfarande än att direkt använda materialet från förhören. Enligt vår uppfattning bör det åtminstone vara möjligt att ändra ordningen för personer som släpps efter t.ex. anhållande och inte minst för vittnesförhör. Nyordningen skulle då medföra att vittnet eventuellt inte behöver höras i rättegången. Bevisläget kan även i många fall också bli starkare exempelvis i mindre ärenden där man i efterhand kan bevisa att den misstänkte ljugar och där personen släppts direkt eller efter någon eller några anhållningsdagar. Månader av tidsspillan kan ibland också undvikas om ett kompletterande förhör behövs eftersom folk ibland undviker kontakt med rättsväsendet eller befinner sig långt bort rent geografiskt. I stället kan åklagaren eventuellt besluta om delgivning direkt och gå till åtal. Rättsligt giltiga förhör skulle kunna leda till kortade tider för s.k. balansärenden. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser det anförda.

15. Resning vid ny uppgift om ålder, punkt 14 (M, SD, -)

av Tomas Tobé (M), Krister Hammarbergh (M), Anders Hansson (M), Adam Martinen (SD), Ellen Juntti (M) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 49.

Ställningstagande

Högsta domstolen fann i ett beslut den 28 oktober 2016 att dagens resningsbestämmelser i brottmål inte omfattar situationer där en strängare påföljdsbestämmelse sannolikt skulle ha tillämpats om nya uppgifter om ålder hade lagts fram i det tidigare brottmålet. Resning beviljades därför inte. Fallet avsåg en person som dömts för grov våldtäkt. Domstolen utgick från att den tilltalade var 16 år vid brottstillfället. Resning söktes senare eftersom den tidigare dömde enligt nya uppgifter var 20 år när han begick brottet. Vi anser att resningsbestämmelserna i brottmål bör kunna vara tillämpbara om en väsentligt strängare påföljd sannolikt skulle ha ådömts om den tilltalades riktiga ålder hade varit känd när domen meddelades och under förutsättning att det inte hade varit möjligt att presentera uppgifter om den tilltalades verkliga ålder i den tidigare rättegången. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser det anförda.

16. En gemensam europeisk åklagarmyndighet (Eppo), punkt 16 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3194 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 14.

Ställningstagande

Som framgår ovan har en stor majoritet av EU:s medlemsländer gått vidare för att inrätta en gemensam europeisk åklagarmyndighet med uppgift att bekämpa brott mot EU:s finansiella intressen (Eppo). Sverige har intagit ståndpunkten att stå utanför Epposamarbetet. Jag anser att Sverige ska delta i åklagar-samarbetet som syftar till att effektivare kunna utreda och lagföra fusk och bedrägerier med EU-medel i hela unionen. Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser Sveriges deltagande i en gemensam europeisk åklagarmyndighet.

17. Förstatligande av Advokatsamfundet, punkt 17 (SD, -)

av Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:877 av Jonas Millard m.fl. (SD, -) yrkande 6.

Ställningstagande

Sveriges advokatsamfund är en privaträttslig organisation men har ett praktiskt monopol på advokattjänster. Samfundet är i dag en mäktig lobby- och remissorganisation som huvudsakligen finansierats med allmänna medel genom att medlemsavgiften betalas av yrkesutövare som har monopol på statliga tjänster. Av detta följer att full allmän insyn och offentlighet bör råda i verksamheten. Det är heller inte rimligt att en yrkeskår som utför verksamhet som ligger mycket nära förvaltningsrättslig verksamhet dessutom fungerar som politisk megafon. Mot denna bakgrund anser vi att man bör överväga att förstatliga Advokatsamfundet. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser det anförda.

Särskilt yttrande

Motioner som bereds förenklat, punkt 18 (SD, -)

Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:11 av Caroline Szyber (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över behovet av en resningskommission och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:252 av Fredrik Christensson och Annika Qarlsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om delgivning vid inskränkning av äganderätten och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:322 av Björn Rubenson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av speciella familjedomstolar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:340 av Johnny Skalin (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lägga ned det politiskt tillsatta nämndemannasystemet till förmån för en allmän jury i kombination med jurister och domare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett konkret förslag om hur ett förändrat nämndemannasystem enligt motionen kan verkställas och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:713 av Hans Ekström m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att förändra regelverket så att nämndemän inte förlorar delar av sin avtals- eller tjänstepension, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:877 av Jonas Millard m.fl. (SD, -):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstatliga Advokatsamfundet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:884 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett kronvitnesssystem och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad vittnesskyddsverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjlighet till anonyma vittnen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:887 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -):

- 3.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hemliga tvångsmedel och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser hemlig dataavläsning

2017/18:888 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillåta ljudupptagning i samband med hemlig kameraövervakning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gränsen för när överskottsinformation vid hemlig rumsavlyssning får användas bör sänkas till ett år och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sänkta krav för användning av hemliga tvångsmedel och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillgång till abonnemangsuppgifter och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om resningsförfarandet i brottmål och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rättsligt giltiga förhör och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:898 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om snabbspår för utvisning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1067 av Åsa Westlund (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga om berörda myndigheter bör ha en skyldighet att informera barn vid anhållande av, häktning av eller rättegång mot deras föräldrar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1235 av Margareta Cederfelt (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat skydd av vittnen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1271 av Lars-Arne Staxäng (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till ett stärkt vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1345 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över rättsprocesser om misstänkta ekobrott i syfte att förkorta handläggningstiden för dessa och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1375 av Emanuel Öz (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över möjligheterna att förordna ett offentligt biträde för försäkringstagare och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1474 av Margareta Larsson (-):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa rättshjälp för sökande i brottmål där samhället är förövare, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:1527 av Lars Beckman (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydligare och snabbare uppföljning av ringa stölder och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att synliggöra polisens arbete i förebyggande syfte och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1555 av Johnny Skalin (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lägga ned det politiskt tillsatta nämndemannasystemet till förmån för en allmän jury i kombination med jurister och domare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett konkret förslag om hur ett förändrat nämndemannasystem enligt motionen kan verkställas och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1756 av Maria Abrahamsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en omprövning av nämndemannasystemet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1758 av Maria Abrahamsson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en försöksverksamhet med tv-sända rättegångar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa det generella fotograferingsförbudet i våra domstolar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1765 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en utredning av befintliga vittnesskyddsåtgärder och deras effektivitet samt en bred inventering av åtgärder för att förbättra skyddet för vittnen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1889 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att inrätta ett fristående resningsorgan i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2127 av Thomas Finnborg och Ann-Charlotte Hammar Johnson (båda M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen och möjligheten att införa jourdomstolar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2251 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av hur identiteten ska säkerställas på personer som vittnar vid domstolsförhandlingar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:2368 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagen om rättshjälp i syfte att minska kostnaderna och att öka förtroendet för rättsväsendet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2372 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ett stärkt skydd för anklagades ställning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2568 av Lotta Olsson och Jan R Andersson (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen då dokument som är viktiga för brottsutredningar flyttats till molntjänster och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2665 av Adnan Dibrani m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga stärkt skydd för trafikskadade vid rättsprocesser och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2950 av Betty Malmberg och Finn Bengtsson (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att framtida beslut om lagring av trafikdata bättre ska beakta det viktiga gränssnittet mellan personlig integritet och brottskämpande myndigheters behov av information och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3194 av Jan Björklund m.fl. (L):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara med i en gemensam europeisk åklagarmyndighet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3528 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur vi kan inrätta ett system med innebörd att personer för ett antal förseelser ska kunna bli satta i arrest för en kortare tid utan rättegång, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa möjligheterna att inte påbörja och lägga ned brottsutredningar och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt anpassa reglerna om beslag och husrannsakan till modern teknik och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka kunskapen om vikten av att vittna och vittnesplikten och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att förstärka vittnesskyddet och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att resning i brottmål ska kunna ske vid nya uppgifter om ålder med betydelse för påföljdsfrågan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3576 av Jan Björklund m.fl. (L):

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om jourdomstolar och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om anonyma vittnen och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nämndemannasystemet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3582 av Roger Haddad m.fl. (L):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av möjligheten till husrannsakan i bostäder vid misstanke om vapenbrott kopplade till organiserad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3685 av Annie Lööf m.fl. (C):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att införa jourdomstolar som gör att unga kriminella kan få en omedelbar reaktion på sina brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ta initiativ till en bredare översyn av om nuvarande lagstiftning på tvångsmedelsområdet står i överensstämmelse med dagens tekniska utveckling samt redan känd kommande och förväntad teknikutveckling och vid behov återkomma med förslag till lagändringar och eventuell ny lagstiftning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ta initiativ till en bredare översyn av Säkerhetspolisens behov av nya verktyg för att upptäcka och utreda terroristbrott, utöver hemlig dataavläsning som är under utredning, och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en allmän översyn av preventivlagstiftningen i syfte att utreda om det föreligger behov av att göra den användbar i fler fall än i dag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska presentera lagförslag som skapar förutsättningar för att lagringen och överlämningen av trafikdatauppgifter fungerar när det gäller brott som hotar rikets säkerhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga åtgärder för att effektivisera hanteringen av stöldbrott i butik och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa möjligheterna att inte påbörja eller i förtid lägga ned brottsutredningar och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3739 av Tomas Tobé m.fl. (M):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för förundersökningsbegränsning för att få fler brott utredda och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3743 av Sofia Damm (KD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta särskilda ungdomsdomstolar med jourtjänstgöring så att den unges fall kan prövas omedelbart och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att domstolen bör fatta såväl straffrättsliga som förvaltningsrättsliga beslut och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3849 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att möjliggöra att vittnen i vissa fall avlägger sina vittnesmål anonymt i domstolsförhandlingar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
18. Motioner som bereds förenklat		
2017/18:11	Caroline Szyber (KD)	
2017/18:252	Fredrik Christensson och Annika Qarlsson (båda C)	
2017/18:340	Johnny Skalin (SD)	1 och 2
2017/18:713	Hans Ekström m.fl. (S)	
2017/18:884	Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -)	1 och 2
2017/18:888	Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -)	7
2017/18:1067	Åsa Westlund (S)	
2017/18:1345	Edward Riedl (M)	
2017/18:1375	Emanuel Öz (S)	
2017/18:1555	Johnny Skalin (SD)	1 och 2
2017/18:1756	Maria Abrahamsson (M)	
2017/18:1758	Maria Abrahamsson (M)	1 och 2
2017/18:1889	Finn Bengtsson (M)	
2017/18:2251	Jan Ericson (M)	
2017/18:2372	Finn Bengtsson (M)	
2017/18:2665	Adnan Dibrani m.fl. (S)	
2017/18:3576	Jan Björklund m.fl. (L)	24